

**Dlhodobý zámer vo vzdelávacej, výskumnej,
vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti pre
oblasť vysokých škôl
na roky 2023 – 2028**

Obsah

Úvod	2
1. Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov	4
1.1. Aktuálny stav	4
1.2. Vysoké školy a ich súčasti vyprofilované podľa poslania a špecializácie.....	6
1.3. Diverzifikovaný vysokoškolský priestor podľa poslania a špecializácie	7
2. Zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl	8
2.1. Aktuálny stav	8
2.2. Zabezpečiť podporu každého študenta	13
2.2.1. Zmena konceptu študentov so špecifickými potrebami na koncept podporných opatrení pre všetkých študentov	13
2.2.2. Vytvorenie katalógu podporných opatrení	14
2.2.3. Zmena financovania podporných opatrení	15
2.2.4. Stratégia pre dobudovanie odborných kapacít na poskytovanie podporných opatrení	15
3. Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii	17
3.1. Aktuálny stav	18
3.2. Zavedenie výkonnostných zmlúv	18
3.3. Reforma metodiky rozpisu štátnej dotácie pre verejné vysoké školy	20
3.4. Analýzy a monitorovanie strategického financovania verejných vysokých škôl	23
4. Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách .	24
4.1. Aktuálny stav	24
4.2. Definovanie a implementácia inštitucionálnych politík otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania na všetkých vysokých školách.....	28
4.3. Otvorenie vzdelávacích zdrojov	28
4.4. Národná stratégia pre otvorené vzdelávanie SR na roky 2025 – 2030 spolu s prvým akčným plánom na roky 2025 – 2026	29
4.5. Pracovná skupina pre akademickú a vedeckú integritu a etiku.....	29
4.6. Národný etický kódex pre akademickú a vedeckú oblasť.....	30
4.7. Tvorba, aktualizácia a implementácia etických kódexov na úrovni vysokých škôl	30
5. Podpora kariérového rozvoja pre vyššiu kvalitu výskumu a vzdelávania	30
5.1. Aktuálny stav	30
5.2. Zvýšenie atraktívnosti a kvality doktorandského štúdia a rozvoj kompetencií akademických pracovníkov vysokých škôl	33
6. Záver	36
Zoznam použitých skratiek	48

Úvod

V súlade s § 102 ods. 2 písm. b) zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o vysokých školách“) Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) vypracúva a každoročne aktualizuje dlhodobý zámer vo vzdelávacej, výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti pre oblasť vysokých škôl (ďalej len „dlhodobý zámer“). Dlhodobý zámer prerokúva vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“).

Vysoké školy za ostatné roky prechádzajú systémovou transformáciou v oblasti poskytovania vysokoškolského vzdelávania pod vplyvom nového prístupu pri akreditácii¹, čím sa nastavujú nové vnútorné systémy kvality s cieľom budovať kultúru kvality vo vzdelávaní. Zároveň hodnotenie vedeckej činnosti VER 2022² ukazuje, že existuje výrazný potenciál vysokých škôl na realizáciu kvalitného výskumu, a tiež na jeho rozvoj smerom k medzinárodne porovnateľnej kvalite. Avšak cieľom dlhodobého zámeru nie je podrobne analyzovať a opisovať komplexne súčasný stav. Informácie o súčasnom stave vysokého školstva sú k dispozícii vo výročných správach o stave vysokého školstva³ a v ďalších analytických dokumentoch, na ktoré sa aj tento dokument odvoláva. Dlhodobým zámerom sa nadväzuje a stavia na už realizovaných systémových reformách vo vysokom školstve z nedávnej minulosti (legislatívne úpravy v riadiacej štruktúre vysokých škôl, zákonná úprava nových nástrojov na cielenjšie financovanie kvality, atď.).

Ministerstvo zároveň pri stanovovaní dlhodobého zámeru rešpektuje aj autonómiu vysokých škôl vyjadrenú v § 4 zákone o vysokých školách, predovšetkým slobodu vedeckého bádania, výskumu, vývoja umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti a zverejňovanie ich výsledkov a slobodu výučby spočívajúcu najmä v otvorenosti rôznym vedeckým názorom, vedeckým a výskumným metódam a umeleckým smerom. Dlhodobý zámer sa zameriava primárne na podporu kvality, otvorenosti a dostupnosti vysokoškolského prostredia a vytváranie podmienok pre jeho rozvoj na celoštátnej úrovni tak, aby vysoké školy pri zohľadnení princípov akademických slobôd a práv, ale aj ich zodpovednosti voči spoločnosti, mohli napĺňať svoje poslanie a úlohy dané zákonom, pričom slobodne rozhodnú o svojej profilácii a zameraní, a preberajú aj zodpovednosť za svoje rozhodnutia. Súčasne však dokument poskytuje základné zdôvodnenie cieľov a zámerov a zasadzuje ich do kontextu identifikovaných potrieb vysokého školstva vzhľadom na zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti v medzinárodnom meradle.

Cieľom dlhodobého zámeru ministerstva takisto nie je ani podrobne opisovať všetky špecifické opatrenia a ciele štátnej politiky v oblasti vysokých škôl, ktoré už sú stanovené v iných strategických dokumentoch, najmä:

- a) Národná stratégia výskumu, vývoja a inovácií do roku 2030⁴,

¹ Vysoké školy čakajú skúšky – posúdia ich experti. 15. januára 2023. Dostupné na: <https://saavs.sk/sk/vysoke-skoly-cakaju-skusky-posudia-ich-experti/>

² Verification of Excellence in Research. Periodické hodnotenie výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti. Dostupné na: <https://ver.cvtisr.sk/vysledky/>

³ Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Výročné správy o stave vysokého školstva. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/vyročne-spravy-o-stave-vysokeho-skolstva/>

⁴ Národná stratégia výskumu, vývoja a inovácií do roku 2030. Dostupné na: <https://vaia.gov.sk/inovujeme-slovensko/narodna-strategia-vyskumu-vyvoja-a-inovacii-2/>

- b) Národná stratégia pre otvorenú vedu na roky 2021 – 2028⁵ a s ňou súvisiace akčné plány,
- c) Stratégia internacionalizácie vysokého školstva do roku 2030⁶,
- d) Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR⁷,
- e) Cestovná mapa výskumných infraštruktúr (SK VI Roadmap 2020 – 2030)⁸,
- f) Konceptcia pre boj Slovenskej republiky proti hybridným hrozbám⁹,
- g) Akčný plán koordinácie boja proti hybridným hrozbám 2022-2024¹⁰.

Ministerstvo sa v oblasti vysokých škôl do roku 2028 zameria v tomto dlhodobom zámere na nasledujúce strategické ciele:

- a) podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov,
- b) zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl¹¹,
- c) reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám, reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii,
- d) podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách,
- e) podpora kariérového rozvoja pre vyššiu kvalitu výskumu a vzdelávania.

Pri výbere prioritných tém ministerstvo vychádzalo z úvahy, že strategický dokument tohto typu by sa mal sústrediť skôr na menší počet strategických cieľov a priorít, a na realistický opis prostriedkov a kapacít na ich dosiahnutie a jednoznačných merateľných ukazovateľov. Príliš veľký počet priorít a neúmerne vysoký počet následných vykonávacích opatrení by totiž mohol viesť k tomu, že mnohé z nich nebude možné kvôli nedostatočnej implementačnej kapacite splniť a zostanú iba na deklaratívnej úrovni.

⁵ Národná stratégia pre otvorenú vedu na roky 2021 – 2028 a s ňou súvisiace akčné plány. Dostupné na: <https://otvorenaveda.cvtisr.sk/narodna-strategia-otvorenej-vedy/>

⁶ Stratégia internacionalizácie vysokého školstva do roku 2030. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/28846-sk/strategia-internacionalizacie-vysokeho-skolstva-do-roku-2030/>

⁷ Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu S. Dostupné na: <https://www.mirri.gov.sk/sekcie/investicie/strategia-vyskumu-a-inovacii-pre-inteligentnu-specializaciju-sr/>

⁸ Cestovná mapa výskumných infraštruktúr (SK VI Roadmap 2020 – 2030). Dostupné na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25857/1>

⁹ Konceptcia pre boj Slovenskej republiky proti hybridným hrozbám. Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/PKHD/Konceptcia-boja-SR-proti-hybridnym-hrozbam.pdf>

¹⁰ Akčný plán koordinácie boja proti hybridným hrozbám 2022-2024. Dostupné na? <https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/2022/08/AKCHNY-PLAN-KOORDINACIE-BOJA-PROTI-HYBRIDNYM-HROZBAM.pdf>

¹¹ V tomto strategickom ciele dlhodobého zámeru sa pozornosť koncentruje na študentov vysokých škôl. Dôvodom je sústredenie sa skôr na menší počet strategických cieľov a priorít a možnosť reálnej implementácie opatrení. Do budúca je potrebné zamerať sa tiež na zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre tvorivých zamestnancov vysokých škôl.

1. Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov

Strategickým cieľom č. 1 v oblasti vysokých škôl do roku 2028 bude podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov.

1.1. Aktuálny stav

Súčasná sieť vysokých škôl na Slovensku, ich ponuka študijných programov a zameranie výskumu a vývoja sú výsledkom extenzívneho rozvoja v podmienkach masového vysokoškolského štúdia (zastúpenie absolventov vysokoškolského štúdia v skupine do 34 rokov sa v populácii blíži 40 % (39,5 % v roku 2021), čo je podobné ako priemer EÚ (41,2 % dospelých vo veku 25 – 35 rokov)¹². Zároveň ich charakterizuje pomerne nízka otvorenosť voči potrebám spoločnosti v dôsledku riadiacich a finančných mechanizmov a slabých pohnútok k diferenciacii, intenzifikácii a rastu špecifickej kvality v zmysle rôznorodých misií. Na to reagujú viaceré ustanovenia novelizovaného zákona o vysokých školách, kde sa zdôrazňuje väzba pôsobenia vysokých škôl na potreby spoločnosti (napr. v § 1 odseky 2, 3, 4).

V rozvoji slovenského vysokého školstva sa dlhodobo kládol dôraz najmä na jeho dve základné poslania – vzdelávanie a výskum. Prejavovalo sa to aj v hodnotení vysokých škôl, keď práve tieto dve úlohy sa stali hlavnými kritériami ich akreditácie a každoročného pridelovania finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu. Súčasne prevládala snaha o jednotné kritériá v čo najviac oblastiach namiesto hľadania nástrojov pre zohľadnenie špecifík, a to všetko v rámci obmedzených zdrojov. Dôsledkom tejto štátnej politiky je prevládajúci uniformný charakter slovenských vysokých škôl s podobnými riadiacimi stratégiami, podobne profilovanými študijnými programami a s podobnou charakteristikou v prístupe k vede a výskumu, s tendenciou k „rovnosti v priemernosti“, prevládajúcou nad tendenciou „diverzity v excelentnosti“. Výrazne je tiež opomínaný regionálny potenciál prínosu vysokých škôl, vrátane spoločensky vysoko prínosných aktivít, ktoré patria k ich tretej misii.

Opísané trendy spôsobili vážne deficity v štruktúre a relevancii inštitúcií, a poskytovaných kvalifikácií z pohľadu ich konkurencieschopnosti a sytienia spoločenských potrieb. Treba upozorniť aj na špecifickú štruktúru nášho trhu práce, v ktorom je pomerne malé zastúpenie služieb a práce s vysokou pridanou hodnotou.¹³ Politika podpory investícií ponúkajúcej sofistikovanejšiu prácu je nad rámec tohto dokumentu. Avšak aj vysoké školy vedia ovplyvniť štruktúru trhu práce, ak by viac viedli študentov k podnikavosti a k tomu, aby sa po skončení vysokej školy nesnažili len obsadiť nejaké pracovné miesto, ale aby miesta začali aj tvoriť. Hlavný problém odzrkadľujúci nesúlad požiadaviek zamestnávateľov a ponuky vysokých škôl sa ukazuje v tom, že absolventi vysokých škôl len v malom počte opúšťajú vysoké školy so znalosťami, zručnosťami a kompetenciami, ktoré sú na trhu práce žiadané, ale tiež s takými, ktoré by zodpovedali potenciálu uplatniť sa vzhľadom na rýchle zmeny v spoločenských a technologických trendoch.

Adaptabilitu pracovnej sily a priestor pre jej kontinuálnu rekvalifikáciu (k čomu smerujú trendy) nepodporuje ani skutočnosť, že v porovnaní so zahraničím u nás absentujú krátke terciárne programy,

¹² Eurostat, Educational attainment statistics (May 2022), Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_attainment_statistics#Educational_attainment_levels_vary_between_age_groups

¹³ Práca v službách: Slovensko - 48.68 % vs. OECD - 64.5 %, práca vo výrobe (manufacturing): Slovensko - 19.9% vs. OECD - 12%. Dostupné na: <https://data.oecd.org/emp/employment-by-activity.htm>

ako aj koncept mikroosvedčení,¹⁴ a máme v porovnaní so zahraničnými vzdelávacími ekosystémami oveľa väčší podiel absolventov 2. stupňa vysokoškolského vzdelania. Priemer absolventov krátkych terciárnych programov v populácii 25-ročných až 34-ročných je v OECD 7 % a v 22 krajinách EÚ, ktoré sú zároveň členmi OECD 5 % z vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Zároveň v krajinách OECD až 51 % z vysokoškolsky vzdelaných v tejto vekovej kategórii má iba bakalársky titul, v 22 krajinách EÚ ho má 46 % a na Slovensku len 17 %.¹⁵ Toto má viaceré dôvody. Podľa zistení projektu *To dá rozum* medzi najdôležitejšie patria pocit študentov, že bakalársky titul nikto neberie vážne a že na profesiu, ktorú chcú vykonávať, im bakalársky titul nepostačuje. Prispieva k tomu tiež nižšia atraktivita zamestnania len s 1. stupňom vysokoškolského vzdelania (nižší plat a menší záujem zamestnávateľov, ako aj prekážky na strane zákonov o verejnej službe a o štátnej službe).¹⁶ Zároveň štát finančne motivuje vysoké školy k tomu, aby ich študenti pokračovali na druhý stupeň. Zatiaľ čo na prvom stupni sa študent v metodike financovanie zarátava koeficientom 0,7 (prvý ročník), respektíve 1,0 (druhý a ďalší ročník), tak študent druhého stupňa má koeficient 1,5 v oboch ročníkoch.¹⁷ Súčasne tým štát podporuje financovanie v medzinárodnom porovnaní neefektívnej priemernej dĺžky štúdia našich vysokoškolákov. Zámerom ministerstva bude prostredníctvom úpravy koeficientov vysoké školy finančne motivovať minimálne rovnako pre štúdium študenta prvého stupňa ako pre študenta druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

Zmena tohto stavu si vyžaduje koordináciu postupov ministerstva v oblasti financovania a tiež postupov v posudzovaní kvality konkrétnych vysokých škôl a ich súčastí v špecifických oblastiach pôsobenia, s procesom ich samostatného profilovania, prepájania navzájom a s externými partnermi, respektíve zainteresovanými stranami. Postupy ministerstva a vysokých škôl pritom musia zabezpečiť podporu rastu kvality a výkonnosti, efektívne využívanie zdrojov, agregáciu a reflexiu spoločenských potrieb, vrátane regionálnych a sektorových špecifik a ich premietnutie do diverzifikovanej siete vysokých škôl, vzdelávacích programov, tvorivej činnosti a činnosti v rámci tretej misie. Zákon o vysokých školách poskytuje oporu tomuto procesu napr. cez novelizovaný § 89 ods. 3 písm. d), ktorý znie „merateľné ukazovatele na účel napĺňania poslania vysokej školy na obdobie troch rokov zostavené v súlade s metodikou podľa odseku 8 a podľa tematických okruhov uvedených v dlhodobom zámere ministerstva školstva vo vzdelávacej, výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti pre oblasť vysokých škôl (ďalej len „dlhodobý zámer ministerstva školstva“), ktorých plnenie je podmienkou poskytnutia dotácie“.

Významnú úlohu by tu tiež mala zohrať Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo (ďalej len „SAAVŠ“), ktorá bude posudzovať nastavenie vnútorného systému kvality všetkých vysokých škôl v súlade so štandardmi ESG, a na tento účel má požiadať o posúdenie svojej činnosti Európsku asociáciu pre zabezpečovanie kvality vysokoškolského vzdelávania (*European Association for Quality Assurance in Higher Education*) najmenej raz za päť rokov (§ 4 ods. 3 písm. a) zákona č. 269/2018 Z. z. o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania a o zmene a doplnení zákona č. 343/2015 Z. z. o

¹⁴ Typ kvalifikácie, ktorá je viazaná na špecifický typ práce. Certifikuje krátkodobé formy vzdelávania, napr. kurz alebo tréning. Mikroosvedčenia poskytujú ľuďom flexibilný a adresný spôsob rozvoja vedomostí, zručností a kompetencií, ktoré potrebujú pre svoj osobný alebo profesionálny rozvoj (<https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/micro-credentials>)

¹⁵ Educational attainment and labour-force status. Dostupné na: https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=EAG_NEAC&lang=en#

¹⁶ Lukáč, S. a Hall, R. Dôvody pokračovania na druhý stupeň VŠ In Hall, R. et al. Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: *To dá rozum*. Bratislava: MESA 10, 2019. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/401066001ui1a/>

¹⁷ MŠVVaŠ SR, Metodika rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám na rok 2022, Dostupné tu: <https://www.minedu.sk/data/att/22344.docx>

verejnem obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Súčasťou dobrého nastavenia tohto systému je aj to, že vysoká škola dôsledne naplňa svoje poslanie, ktoré si vymedzila vo svojich strategických dokumentoch, najmä v dlhodobom zámere.¹⁸

1.2. Vysoké školy a ich súčasti vyprofilované podľa poslania a špecializácie

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude, aby vysoké školy a ich súčasti boli profilované podľa poslania a špecializácie.

Vysoké školy sú profilované podľa špecializácie každej z nich, čo je vyjadrené v poslaní a strategickom smerovaní vysokej školy. Každá vysoká škola má diferencované poslanie a profil, má definovaný svoj dlhodobý zámer ako základný nástroj jej strategického pôsobenia a je zrejماً špecializácia, teda zameranie a vymedzenie edukačných, tvorivých a ďalších činností školy, respektíve jej súčastí.

Opatrenie č. 1 (pozri prílohu č. 1): Vysoké školy aktualizujú svoje dlhodobé zámery tak, aby reálne smerovali k diverzifikácii ich aktivít. Tieto potom pravidelne aktualizujú a zverejnia v súlade so zákonnými požiadavkami a s procesom nastaveným ministerstvom pre ich prerokovanie a vyhodnotenie. Spravia tak na základe profilu a poslania vysokej školy a jej súčastí, čím reflektujú svoje kľúčové zameranie. Špecializácii vysokej školy a jej súčastí bude zodpovedať jej vnútorné usporiadanie, procesy (vrátane vnútorných systémov zabezpečovania kvality), rovnako ako kľúčové partnerstvá s externými subjektmi. Špecializácii vysokej školy a jej súčastí bude zodpovedať jej vnútorné usporiadanie, procesy (vrátane vnútorných systémov zabezpečovania kvality, nástrojov efektívneho riadenia, digitálnych a ďalších kapacít). Základnými nástrojmi na definíciu poslania a profilu budú dlhodobý zámer a štatút vysokej školy. Od špecializácie sa bude odvíjať ponuka výkonov vysokej školy vo vzťahu k štátu a ďalším relevantným subjektom. Vysoká škola premietne svoju špecializáciu aj do ponuky definovanej cez plnenie merateľných ukazovateľov, ktoré budú súčasťou metodiky financovania a výkonnostných zmlúv (pozri podkapitolu 3. 2).

Ministerstvo bude svojimi aktivitami podporovať nasledovné diferencované akcenty v misiách a profiloch špecializácií a bude pre tieto vytvárať podporné nástroje:

- 1) excelentný základný a aplikovaný výskum, vývoj a inovácie, a komplexné pokrytie všetkých troch stupňov štúdia – najmä u prioritne výskumne orientovaných vysokých škôl a ich súčastí s kapacitou koncentrácie kapacít a výraznej internacionalizácie,
- 2) profesijné programy (najmä bakalárske, ale aj doktorandské), tzv. krátke programy a mikroosvedčenia rozširujúce ponuku terciárneho vzdelávania (aj v rámci rekvalifikácií), typicky s prepojením na aplikovaný výskum a vývoj – mikroosvedčenia môžu byť poskytované v spolupráci s firmami, prípadne tretím sektorom a krátke programy môžu byť tvorené v spolupráci s poskytovateľmi vyššieho odborného vzdelávania a podobne ako doktorandské programy v spolupráci s vedecko-výskumnými inštitúciami či inovatívnymi podnikmi; za kvalitu mikroosvedčení a krátkych programov bude zodpovedať vysoká škola,
- 3) regionálne a sektorovo relevantné študijné programy v kombinácii s dôrazom na aplikovaný výskum a vývoj, ako aj tretiu misiu,
- 4) excelentná umelecká činnosť.

¹⁸ SAAVŠ (2020), Čl. 2, bod 2 Štandardov pre vnútorný systém zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania, Dostupné na: <https://saavs.sk/wp-content/uploads/2020/09/Standardy-pre-vnutorny-system-zabezpecovania-kvality-2.pdf>

Implementáciu týchto akcentov profilácie bude ministerstvo pokladať za účelnú tak na úrovni celých inštitúcií a ich konzorcií, ako aj na úrovni súčastí vysokých škôl.

Pri aktivitách podporujúcich diverzifikované profily vysokých škôl bude ministerstvo spolupracovať s relevantnými externými partnermi a bude k takejto spolupráci cez svoje opatrenia podnecovať aj vysoké školy (napr. nomináciami do správnych rád vysokých škôl a cielene alokovanou rozvojovou podporou; k zacieleniu na vlastné priority konkrétnej vysokej školy prispeje aj možnosť jej výberu z voliteľných merateľných ukazovateľov v rámci výkonnostných zmlúv, presný popis sa uvádza v podkapitole 3. 2). Ministerstvo podporí rozvoj kvality v rámci špecializácie vysokej školy aj podporou skvalitnenia riadenia a digitalizácie v zmysle opatrení 19 a 20 prílohy č.1.

1.3. Diverzifikovaný vysokoškolský priestor podľa poslania a špecializácie

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude vytvoriť diverzifikovaný vysokoškolský priestor podľa poslania a špecializácie.

Sieť vysokých škôl je diverzifikovaná podľa poslania a špecializácie každej z nich a sú vytvorené podmienky pre účelné a efektívne napĺňania poslania a špecifických profilov jednotlivých vysokých škôl.

Opatrenie č. 1 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo sfunkční proces zodpovedajúci § 102 ods. 2 písm. d) zákona o vysokých školách, v zmysle ktorého prerokúva a vyhodnocuje dlhodobé zámery vysokých škôl a ich aktualizáciu a určuje termín a formu predkladania týchto dlhodobých zámerov tak, aby bol v súlade s procesom prípravy a parametrizácie poskytovania štátnej dotácie a špecificky výkonnostných zmlúv s vysokými školami, s čím súvisí aj agregovanie spoločenských potrieb a merateľných ukazovateľov ich vyhodnocovania. Ministerstvo za týmto účelom zriadi poradný orgán, v ktorom budú mať zastúpenie kľúčoví spoločenský aktéri tak, aby mal tento poradný orgán nástroje na agregovanie spoločenských potrieb z analytických zdrojov, mal k dispozícii postupy pre ich posúdenie a aby boli definované, na základe ministerstvom vytvorenej metodiky, postupy schvaľoval spoločenskej objednávky/požiadaviek, voči ktorým by mohli vysoké školy formulovať svoju kvantifikovanú a kvalitatívne popísanú ponuku v oblastiach ich pôsobenia, ktorej sa venujú a na ktorú sa špecializujú.

Ministerstvo bude v negociácii s vysokými školami a cez nástroje finančného riadenia podporovať vznik typológie škôl, ktoré sa budú vedieť podľa akcentov vo svojom profile podieľať na saturácii diverzifikovaných spoločenských potrieb a medzinárodnej spolupráci, v súlade so svojím potenciálom. Rozvoj jednotlivých typov v rámci špecializácií vysokých škôl v zmysle cieľa 1.1 bude ministerstvom podporený tak, aby reflektoval spoločenské potreby a potenciál tvorivých, edukačných a ďalších kapacít vysokých škôl v kontexte lokálnych, národných a medzinárodných trendov. Podpora bude realizovaná cez finančné mechanizmy (výkonnostné zmluvy, metodika rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu pre verejné vysoké školy, grantové prostriedky, fondy EÚ a pod.)

Ponuka vysokých škôl, formulovaná v súlade s ich misiou a profilom špecializácie, bude finančne saturovaná cez metodiku financovania, ktorá bude vnútorne diverzifikovaná a parametricky strednodobo stabilizovaná (nemenná počas minimálne 3 rokov) vrátane merateľných ukazovateľov podľa špecializácie vysokých škôl, pričom výkonnostné zmluvy s vysokými školami dajú priestor pre finančnú podporu, ktorá bude korešpondovať s tempom a prioritnými akcentmi v profilovaní vysokých škôl a ich súčastí v predmetnom časovom období. Za účelom financovania podľa špecializácie pripraví ministerstvo smernicu s konkrétnym zoznamom merateľných ukazovateľov, ako aj príslušné databázy,

ktoré bude pravidelne aktualizovať. Zoznam tematických okruhov merateľných ukazovateľov v súlade s § 89 odsek 3 písm. d) zákona o vysokých školách sa nachádza nižšie v podkapitole 3. 2.

Opatrenie č. 2 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo bude svojimi nástrojmi pôsobiť na zmenu štruktúry kvalifikácií absolventov vysokých škôl s cieľom redukovať počet absolventov druhého stupňa v súlade so spoločenskými potrebami a s medzinárodnými trendmi. Súčasne bude koordinovať svoje postupy so SAAVŠ a vysokými školami tak, aby sa podporila pripravenosť absolventov prvého stupňa štúdia (bakalárov) pre vstup na trh práce, vrátane kooperácie so zamestnávateľmi v súkromnom a verejnom/štátnom sektore, identifikuje a odstráni demotivačné prvky vo financovaní a legislatíve.¹⁹ Ministerstvo pripraví tiež komunikačnú kampaň pre zvýšenie akceptovania bakalárskeho titulu medzi študentmi, ich rodičmi a zamestnávateľmi a podporí aktivity popularizácie vysokoškolského štúdia v SR a kariérovej orientácie uchádzačov o štúdium na slovenské vysoké školy.

Opatrenie č. 3 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo iniciuje tvorbu právnych úprav a podporí vznik krátkych programov terciárneho vzdelávania tak, aby boli priepustné smerom k vysokoškolskému vzdelávaniu a komplementárne so systémom celoživotného vzdelávania. Legislatíva tiež umožní poskytovanie mikroosvedčení.

V rámci rozvoja kariérového poradenstva (súčasť strategického cieľa 2) a s cieľom lepšej prípravy absolventa na trh práce je tiež potrebné podporiť na vysokých školách rozvoj kapacít pre prípravu kvalitných praxí pre študentov. Na to, aby študenti z praxe čo najviac profitovali, je dôležité, aby prax bola dostatočne dlhá, študent bol na ňu vopred pripravený, aby zapadala do jeho študijného plánu a aby na ňu dostal spätnú väzbu.

2. Zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl

Strategickým cieľom č. 2 v oblasti vysokých škôl do roku 2028 bude zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl.

2.1. Aktuálny stav

Z hľadiska podpory študentov vykazuje náš vysokoškolský systém na jednej strane pomerne širokú sociálnu podporu študentov (najmä cez financovanie štúdia pre väčšinu študentov a časť dotácie vysokých škôl alokovaných pre priamu a nepriamu sociálnu podporu študentov, ktorá tvorí 8 % z dotácie pre vysoké školy),²⁰ ako aj ďalšiu podporu napr. formou dotácií na dopravu či zdravotného poistenia. Na druhej strane má však aj viaceré problémy. Prvým z nich je malá adresnosť nepriamej podpory (každý študent ju má rovnakú), ako aj malá efektivita financovania štúdia na verejných vysokých školách. Každoročne prvý ročník vysokej školy u nás nedokončí takmer tretina študentov, a zároveň v porovnaní so zahraničím len malá časť z týchto ľudí si v budúcnosti dokončí vysokoškolské vzdelanie.²¹ Údaje z prieskumu študentskej spokojnosti Akademická štvrťhodinka (2021) ukazujú, že

¹⁹ Vzdelanie prvého stupňa vysokoškolského štúdia oprávňuje uchádzača o prácu v štátnej službe iba na funkcie do piatej platovej triedy z deviatich. Podobne, pre pracovné činnosti s prevahou duševnej práce pri výkone práce vo verejnom záujme sa na štyri z desiatich platových tried vyžaduje ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa.

²⁰ MŠVVaŠ SR, Rozpis dotácií verejným vysokým školám na rok 2016 až 2022, Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/22344.docx>

²¹ Hall, R. et al. Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/docs/339731001gm1a/>

napriek tomu, že až 83 % študentov prvého ročníka potrebovalo podporu pri prechode na vysokú školu, systémovo ju získala len malá časť z nich (od študijného oddelenia 18 %, v rámci úvodného orientačného týždňa 15 %, od mentora z radov učiteľov 5 % alebo od študijného poradcu 3 %). Naopak väčšine (75 %) pomohli spolužiaci. Aj počas štúdia vysoká škola poskytovala podporu len časti študentov (pri zvládaní záťažových situácií, nadobudnutí schopnosti efektívne sa učiť, či pri napredovaní v štúdiu). Zároveň až takmer 40 % končiacich študentov sa necíti byť pripravených na život po vysokej škole. K tomuto okrem nedostatočnej praxe počas štúdia (najmä čo sa jej kvality týka a často aj dostupnosti) prispieva aj to, že len 22 % z týchto študentov vysoká škola pomohla pri príprave na hľadanie si práce (napr. vypracovanie štruktúrovaného životopisu, simulovanie pracovných pohovorov, odporúčací list).²² Tieto dáta sú v súlade so zisteniami v rámci projektu *To dá rozum*, kde až 40 % respondentov spomedzi špecialistov na ľudské zdroje uviedlo, že absolventi vysokých škôl nevyhovujú ich potrebám.²³

Systémovo u nás nie je zabezpečené poskytovanie podporných služieb, ktoré sú relevantné pre celú študentskú populáciu. V zákone o vysokých školách sa uvádza povinnosť vysokej školy poskytovať informačné a poradenské služby. Podľa § 2 ods. 14 zákona o vysokých školách každá vysoká škola poskytuje uchádzačom o štúdium, študentom a ďalším osobám informačné a poradenské služby súvisiace so štúdiom a s možnosťou uplatnenia absolventov študijných programov v praxi. Podľa § 70 ods. 1 písm. j) zákona o vysokých školách študent má právo na informačné a poradenské služby súvisiace so štúdiom a s možnosťou uplatnenia absolventov študijných programov v praxi.

Systém a komplexnosť poradenských služieb na jednotlivých vysokých školách je rôzny. V súčasnosti deklaruje väčšina verejných vysokých škôl (16 z 20), jedna z troch štátnych vysokých škôl a 4 z 10 súkromných vysokých škôl existenciu poradenských centier, respektíve minimálne jednej poradenskej služby pre študentov. V najväčšej miere je pre študentov dostupné psychologické poradenstvo, ďalej kariérové poradenstvo, len výnimočne aj právne, sociálne, protidrogové, finančné či duchovné poradenstvo. Na viacerých vysokých školách začali v rámci akademického roka 2020/2021 (pravdepodobne v dôsledku pandémie Covid-19) poskytovať psychologické poradenstvo. Zároveň nie je nastavený systém metodického vedenia a poradenstva pre tieto podporné centrá. Na zvýšenú potrebu poradenstva pre študentov zareagoval aj štát prostredníctvom novely zákona o vysokých školách, keďže podľa § 100a vysoká škola poskytuje študentom psychologické a kariérové poradenstvo a poradenstvo v efektívnom učení sa.

Poradenstvo pre študentov vysokých škôl do 30 rokov (do ukončenia prípravy na povolanie) majú od 1. 1. 2023 v portfóliu činností aj zariadenia poradenstva a prevencie (ZPP).²⁴ V súčasnosti sa však tieto poradenské zariadenia sústreďujú prevažne na žiakov základných a stredných škôl a spolupráca medzi vysokými školami a ZPP nie je systémová, nenadväzuje plynule na prácu s absolventmi stredných škôl a nie sú formálne ani definované vzťahy medzi vysokými školami a týmito centrami. Absentujú tiež moderné, plošne dostupné online riešenia. K súkromným psychologom a poradcami zase vzhľadom na finančnú náročnosť a ich vyťaženosť má prístup len minimum študentov, zvlášť ohrozené skupiny

²² SAAVŠ. Akademická štvrťhodinka. 2021, Dostupné na: https://saavs.sk/wp-content/uploads/2022/04/Tabulky_percentualneho_rozlozenia_odpovedi_projektu_Akademicka_stvrthodinka_zakladne.xlsx

²³ MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum. 2018. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/download/B20190922T000000326.xlsx>

²⁴ Úrad vlády SR, Plán obnovy a odolnosti, Komponent 6, 2021. Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/>; pod názvom „zariadenia poradenstva a prevencie“ ide o doteraz označované Centrá poradenstva a prevencie (CPP) (predtým CPPPaP) a špecializované centrá poradenstva a prevencie (ŠCPP).

študentov. V roku 2023 by mali byť dokončené diagnostické a intervenčné štandardy, avšak len pre deti a žiakov regionálnych škôl.

Na úrovni regionálneho školstva dochádza k zmenám, ktoré majú za cieľ posunúť úlohu diagnostiky od jej zamerania predovšetkým na diagnostiku deficitov a stanovenie konkrétnej poruchy na odporúčania na nastavenie účinnej podpory tak, aby sa mohol plne uplatniť vzdelávací potenciál každého žiaka. Je tu teda snaha rozšíriť podporu nielen pre deti a žiakov so závažnejšími a/alebo dlhodobými postihnutia, ale aj pre deti a žiakov, ktorí čelia momentálnemu problému, či kríze.

Vzhľadom na vyššie uvedené je potrebné vytvoriť podporu pre systémové poskytovanie podporných služieb aj študentom vysokých škôl, tak zo Slovenska, ako aj zahraničným študentom slovenských vysokých škôl, a to najmä, ale nielen, poradenského a informačného charakteru. Komplex týchto služieb má za cieľ podporu v študijnej a kariérovej orientácii a prechodu zo štúdia na trh práce, podporu v adaptácii na špecifiká vysokoškolského života, v eliminácii faktorov predčasného ukončenia štúdia, v podpore výnimočného talentu, v zvládaní psychických a sociálnych výziev súvisiacich s vysokoškolským štúdiom a neakademickým životom študenta (vrátane materstva, zakladania rodiny, sociálnej núdze či iných krízových intervencií, otázok psychického zdravia, problémov s návykovými látkami a pod.), v podpore rozvíjania neformálneho celoživotného vzdelávania a získavania prierezových kompetencií.

V systéme podporných služieb je kľúčová úloha vysokej školy, s dedikovaným centrom, mapujúcim potreby študentov a koordinujúcim ponuku interných a externých kapacít pre poskytovanie podporných služieb. Nakoľko si podporné služby vyžadujú rôzne profily odborníkov, s rôznou potrebou zázemia a zdrojov, je vhodné tvoriť ich štruktúru tak, aby boli identifikované potreby pokryté efektívnym a účelným spôsobom. V niektorých prípadoch to bude znamenať budovanie interných kapacít v centrách podporných služieb na jednej vysokej škole, ale v iných to môže znamenať zdieľanie vybraných podporných služieb medzi viacerými vysokými školami a v ďalších zase spoluprácu s externým prostredím verejných a súkromných poskytovateľov. Pre viaceré podporné služby sú potom efektívnym nástrojom online dostupné riešenia. Kľúčové je, aby podpora bola poskytovaná čo najkvalitnejšie, adresne a efektívne. Zároveň, keďže v teréne pretrváva akútny nedostatok odborných zamestnancov schopných poskytovať podporu v jazyku národnostných menšín, ale aj v cudzom jazyku pre zahraničných žiakov a študentov, čo je kľúčový faktor z pohľadu diagnostiky a depistáže v ranom veku, no je to dôležité aj v neskoršom období, je nevyhnutné podporiť aj vzdelávanie tohto typu odborníkov.

Okrem podporných služieb pre väčšinovú populáciu študentov je potrebné venovať mimoriadnu pozornosť podpore poskytovanej študentom, ktorí sú dnes označovaní ako študenti so špecifickými potrebami. Ako ukazuje analýza *To dá rozum*, zatiaľ čo v maturitnom ročníku bolo v roku 2018 4,2 % žiakov so zdravotným znevýhodnením, tak na vysokých školách ich bolo len 0,8 %.²⁵ Pritom však na vysokých školách prevyšuje ponuka miest nad dopytom uchádzačov o štúdium. Podľa analýzy *To dá rozum* to je 20 % a podľa analýzy Slovenskej technickej univerzity bolo toto číslo ešte vyššie.²⁶

²⁵ Vančíková K. Počet študentov so špecifickými potrebami na vysokých školách. In Hall, R. et al. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/433076003px1a/>

²⁶ Vančíková, K., Lukáč, S. a Hall, R. Otvorenosť, flexibilita a priepustnosť vo vzdelávacom systéme a medzi školou a trhom práce. 2019, Dostupné na: https://todarozum.sk/admin/files/file_771_1577093286.pdf, Vysoké školy na Slovensku ponúkajú viac miest ako je počet uchádzačov. Päťina uchádzačov napokon odchádza študovať do zahraničia. SME, 24. 7.

To, že na vysokých školách je menší podiel študentov so špecifickými potrebami než medzi maturantmi, má zrejme viacero dôvodov. Jedným je, že kategória sociálne znevýhodnených študentov nepatrí na vysokých školách na rozdiel od nižších stupňov medzi znevýhodnenia, ktoré by boli definované v § 100 ods. 2 zákona o vysokých školách ako špecifická potreba. Ďalším je, že študentom nebol priznaný status študenta so špecifickými potrebami. V prieskume *Akademická štvrťhodinka* až dve tretiny respondentov, ktorí deklarovali, že majú špecifické potreby, tento status oficiálne nemali priznaný. Podľa odpovedí na otvorenú otázku v tomto prieskume bolo viacero dôvodov, prečo študenti nemali tento status. O tento status je možné uchádzať sa len na začiatku akademického roka a nie priebežne a niektorí tento termín nestihli, prípadne sa ich problémy prejavili neskôr. Iní nemali dostatok informácií, resp. o možnosti statusu nevedeli, prípadne nevedeli, že pri ich diagnóze majú naň nárok. Ďalší nevedeli ako pri získaní statusu postupovať. Pre časť respondentov bol proces spojený so získaním statusu, vrátane potreby rôznych potvrdení, príliš náročný a jeho prínos nie dostatočný oproti úsiliu, ktoré pre status museli vynaložiť. Viacerí mali pocit, že vedia štúdium zvládnuť aj bez statusu, či už vďaka vlastnému úsiliu, alebo podpore individuálnych vyučujúcich v ich študijnom programe. Posledná skupina sa bála stigmatizácie spojennej s týmto statusom. Konkrétne sa obávali zosmiešnenia učiteľmi, či ľuďmi, ktorí ich status mali posudzovať, alebo že budú vnímaní ako lenivci, ktorým ide len o výhody. Tiež mali obavy, že im znevýhodnenie zhorší perspektívu pre študijný a neskôr kariérový pokrok. Najčastejšie sa za svoje znevýhodnenie hanbili študenti s psychickými poruchami a obávali sa ich nepochopenia. Väčšinu týchto pozorovaní potvrdili aj koordinátori pre študentov so špecifickými potrebami v rámci prieskumu *To dá rozum*.²⁷

Medzi ďalšie problémy, okrem absencie statusu, patrí nepripravenosť učiteľov pracovať s takýmito študentmi. Jedným z dôvodov môže byť nedostatočná podpora učiteľov zo strany vysokej školy. V rámci prieskumu *To dá rozum* 54 % učiteľov uviedlo, že má skúsenosť s výučbou študentov so špecifickými potrebami. Z nich až 18 % povedalo, že nemá zo strany ich vysokej školy žiadnu podporu pri práci s týmito študentmi.²⁸ Na problém nepripravenosti učiteľov poukazujú aj dáta z *Akademickej štvrťhodinky* uvedené vyššie, keď študenti zažili ponížovanie, či zľahčovanie ich problému učiteľmi a odrádzalo ich, že s každým učiteľom musia problém riešiť zvlášť.

Taktiež uvádzali, že učiteľia s nimi nevedeli primerane komunikovať, rešpektujúc ich znevýhodnenie – najmä ak šlo o psychické problémy a ochorenia. Neovládali dostatočne ani metódy výučby, ktoré by vedeli prispôbiť potrebám študentov. Pri viac ako 37 % študentoch s priznaným statusom menšina alebo takmer žiadni učiteľia prispôbovali výučbu a materiály špecifickým potrebám. Pri študentoch bez statusu to bolo o 10 percentuálnych bodov viac. Až 31 % študentov so statusom uviedlo, že menšina alebo takmer žiadni učiteľia prispôbujú overovanie vedomostí a zručností ich špecifickým potrebám. Pri študentoch bez statusu to bolo až o 15 percentuálnych bodov viac.²⁹

2020, Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/22453437/vysoke-skoly-na-slovensku-ponukaju-viac-miest-ako-je-pocet-uchadzacov.html>

²⁷ Vančíková K. Počet študentov so špecifickými potrebami na vysokých školách. In Hall, R. et al. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/433076003px1a/>

²⁸ MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum. 2018. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/download/B20190922T000000300.xlsx>

²⁹ SAAVŠ. Akademická štvrťhodinka. 2021, Dostupné na: https://saavs.sk/wp-content/uploads/2022/04/Tabulky_percentualneho_rozlozenia_odpovedi_projektu_Akademicka_stvrthodinka_zakladne.xlsx

Podľa § 100 ods. 9 zákona o vysokých školách podporu učiteľom, ako aj študentom by mali na každej vysokej škole poskytovať koordinátori pre študentov so špecifickými potrebami. Avšak kvalita a rozsah podpory koordinátorov sa medzi vysokými školami líši. Toto potvrdzuje aj údaj z prieskumu *To dá rozum*, kde len polovica učiteľov, ktorí učili študentov so špecifickými potrebami povedala, že pri práci s týmito študentmi sa môžu kvôli podpore obrátiť na koordinátorov.³⁰ Problémom sa javí byť aj to, že koordinátori sú často z radov bežných učiteľov alebo z administratívy vysokých škôl a nie sú teda odborníkmi na podporu študentov so špecifickými potrebami. Navyše túto prácu robia popri svojom hlavnom úväzku a tak na ňu majú len limitovanú kapacitu a často ide o neplatenú alebo len málo platenú prácu.

Okrem nepripravenosti učiteľov bol v rámci dát z prieskumu *To dá rozum* identifikovaný aj ďalší problém, a to konkrétne nedostatok osobných asistentov pre študentov s telesným znevýhodnením. Okrem toho, že týchto asistentov je málo, lebo ich ohodnotenie je úplne minimálne, tak je aj nejasná legislatíva, ktorá nehovorí, že majú pomáhať počas výučby, i keď študenti sú na asistenciu odkázaní. Toto spôsobuje, že buď asistentov supľujú rodinní príslušníci študenta, a/alebo študent sa fyzicky zúčastňuje len nevyhnutného minima aktivít, a nechodí tak napr. na praxe alebo exkurzie a kvalita jeho vzdelávania a osobnostného rozvoja je tak nižšia než pri ostatných študentoch.

K identifikovaným problémom patrí aj vysoká miera bariér na vysokých školách, na čo poukázali respondenti *Akademickej štvrťhodinky*. Analýza v projekte *To dá rozum* indikovala, že pre viacerých študentov je výber vysokej školy podmienený tým, do akej miery je vysoká škola bezbariérová a/alebo či poskytuje podporné služby. Na vysokých školách je veľmi nízka miera bezbariérovosti fyzickej infraštruktúry v učebných miestnostiach aj mimo nich (chodby, administratívne priestory, sociálne zariadeniam, knižnice, internáty, jedálne, priestory pre oddych a pod.). Toto je problém tak pre študentov s fyzickým, ako aj zrakovým znevýhodnením. Napr. výučbové priestory boli dostupné na vyhovujúcej úrovni len v 19 % a toalety len na 9 % zo 43 posudzovaných budov fakúlt. Ešte horšia je situácia v študentských domovoch, kde len 10 % je bezbariérových a na žiadnom z hodnotených internátov nebola k dispozícii bezbariérová kúpeľňa.³¹ Nielen fyzické, ale aj online prostredie je ťažko dostupné vysokoškolským študentom so zmyslovým postihnutím, ale aj fyzickým, s psychickými poruchami a s poruchami učenia. Ide o web, akademický informačný systém, či katalógy knižníc, ktoré by mali byť prístupné pre čítačky obrazovky používané študentmi so zrakovým znevýhodnením, či umožniť prácu s nimi len s klávesnicou bez myši, ak niekto nemôže používať myš.³²

K dlhodobým problémom tiež patrí, že sociálne znevýhodnenie nepatrí medzi špecifické potreby (ŠP) definované vo vysokoškolskej legislatíve. Účasť mladých ľudí z tohto prostredia na vysokoškolskom vzdelávaní je veľmi nízka oproti väčšinovej populácii. V akademickom roku 2017/2018 bolo vo vekovej kategórii 19-ročných až 23-ročných zapísaných na vysoké školy necelých 8 % ľudí, ktorým sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi, čo je takmer štyrikrát menej než u väčšinovej populácie. Podiel študentov

³⁰ Hall, R. et al. Odporúčania pre skvalitnenie školstva na Slovensku: *To dá rozum*. Bratislava: MESA10, 2020. Dostupné na: https://todarozum.sk/admin/files/file_879_1620822885.pdf

³¹ Vančíková K. Prístupnosť fyzického prostredia na VŠ. In Hall, R. et al. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/433078002ud0a/>

³² Vančíková, K. Informačno- komunikačná prístupnosť na VŠ a dostupnosť študijných materiálov. In Hall, R. et al. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/433078001ud1a/>

z marginalizovaných rómskych komunít bol veľmi nízky.³³ Študenti zo sociálne znevýhodneného prostredia majú k dispozícii len podporu v rámci sociálnych štipendií, čo však nie je na základe skúseností zo zahraničia, ale aj zo Slovenska, postačujúce. Ide totiž často o ľudí, v ktorých okolí sa nenachádza nikto s vysokoškolským vzdelaním, kto by ich podporil v tom, aby šli študovať, či prípadne im pomohol pri prekonávaní problémov počas vysokoškolského štúdia. Takýto komplexnejší prístup sa používa v zahraničí.

I keď verejné vysoké školy dostávajú dotáciu na študentov so špecifickými potrebami, tak ani v ich prípade táto dotácia nie je dostatočná. Jej výška sa od roku 2016 nezmenila a je v sume 700 000 eur pre všetky verejné vysoké školy. Podľa počtu študentov so špecifickými potrebami sa za posledných šesť rokov naplnenie finančných potrieb vysokých škôl pohybuje od 47 % do 55 % (ak bolo menej študentov so špecifickými potrebami, tak bolo vyššie uspokojenie požiadaviek verejných vysokých škôl).³⁴ Okrem nedostatočnej výšky dotácie je problémom aj to, že nikdy nebolo posúdené, či sumy na jednotlivé znevýhodnenia reflektujú náklady na podporu pri týchto znevýhodneniach. Zároveň sa nezisťuje, ako účelne sa tieto prostriedky využívajú. Nie je tiež doriešené financovanie poradenských centier a koordinátorov pre študentov so špecifickými potrebami. Na niektorých vysokých školách ich podporujú z dotácie na študentov so špecifickými potrebami, na iných nie.

Špeciálnu pozornosť je potrebné venovať aj podpore rozvoja národnostného školstva pre rómsku národnostnú menšinu, v súlade so Stratégiou rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030, schválenou uznesením vlády SR č. 181/2021 a jej akčným plánom, schváleným uznesením vlády SR č. 256/2022, podľa ktorého sa má „vytvoriť a implementovať návrh programu pre podporu VŠ študentov v študijnom programe Učiteľstvo rómskeho jazyka, literatúry a reálií“.

Nedostatočná podpora študentov z chudobných rodín, marginalizovaných komunít a študentov so zdravotnými znevýhodneniami znamená mrhanie talentom a príležitosťami pre tisíce mladých ľudí. Toto si nemôže dovoliť žiadna spoločnosť stojaca na hodnotách humanizmu a ani spoločnosť, ktorá zároveň každoročne stráca tisíce talentovaných ľudí, ktorí odchádzajú študovať a pracovať do zahraničia.

2.2. Zabezpečiť podporu každého študenta

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude zabezpečiť podporu každého študenta. Každý študent by mal mať možnosť získať podporu tak, aby mohol napredovať v štúdiu a mal hladký prechod na trh práce a do života po vysokej škole.

2.2.1. Zmena konceptu študentov so špecifickými potrebami na koncept podporných opatrení pre všetkých študentov

Opatrenie č. 4 (pozri prílohu č. 1): Zmeniť koncept študentov so špecifickými potrebami z horizontálneho členenia študentov do kategórií podľa znevýhodnenia na študentov zažívajúcich prekážky pri učení a v prístupe k vzdelávaniu, ktorý na naplnenie svojho vzdelávacieho potenciálu potrebuje poskytnutie a uplatnenie podporných opatrení.

³³ Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. Priebežná správa. Január 2019. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/5/RevizivavydavkovnaohrozeneskupinyFINAL.pdf>

³⁴ MŠVVaŠ SR, Rozpis dotácií verejným vysokým školám na rok 2016 až 2022, Dostupné na: <https://www.minedu.sk/28903-sk/rozpis-dotacii-zo-statneho-rozpoctu-verejnym-vysokym-skolam-na-rok-2022/>

Podpora by sa nemala odvíjať od konkrétnej diagnózy, ale od konkrétnych potrieb študenta. Jednotliví študenti môžu mať rôzne potreby pri rovnakej diagnóze. Prekážky pri učení a v prístupe k vzdelávaniu pritom môžu vyplývať tak z faktorov na strane študenta, prípadne rodinného prostredia, ako aj na strane vysokej školy (ako napr. bariéry v budove). Ďalší posun je tiež potrebné spraviť pri skríningu a diagnostike študentov, ktoré by nemali slúžiť len na identifikovanie potrieb, ale aj na odporúčania na nastavenie účinnej podpory tak, aby študent mohol plne uplatniť svoj vzdelávací potenciál. Pri skríningu a diagnostike študentov prichádzajúcich na vysokú školu by mala byť braná do úvahy diagnostika a odporúčanie realizované počas vzdelávania na strednej škole (ak mali počas vzdelávania na strednej škole diagnostikované špecifické potreby a indikované podporné opatrenia). Je potrebné zaviesť podporu aj pre študentov z marginalizovaných rómskych komunit, študentov, ktorým sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi, študentov z rodín, kde nikto nemal ešte vysokoškolské vzdelanie (tzv. prvá generácia). Sprístupnenie vysokoškolského vzdelávania bude podporené aj zavedením kratších foriem vysokoškolského vzdelávania: krátke terciárne programy a mikroosvedčenia pripravujúce na trh práce. Tieto umožnia skorší vstup na trh práce a možnosť finančne zabezpečiť seba i rodinu.

Pri definícii konceptu by sa malo spolupracovať s príslušným útvarom ministerstva venujúcim sa otázkam inklúzie, poradenstva a vzdelávaniu národnostných menšín (aktuálne sekcia národnostného a inkluzívneho vzdelávania), Národným inštitútom vzdelávania a mládeže (NIVAM) a vychádzať z konceptu, ktorý už bol definovaný na úrovni regionálneho školstva. Toto pomôže aj pri zjednodušení prechodu žiakov, ktorí boli prijímateľmi podporných opatrení na nižších stupňoch, na vysokú školu, kde je potom možné jednoduchšie nadviazať na podporné opatrenia, ktoré mali na nižších stupňoch. Koordinačnú úlohu v tomto procese by mala mať Rada ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky na podporu štúdia študentov so špecifickými potrebami.

V súvislosti s vytvorením nového konceptu študenta so špecifickými potrebami bude tiež potrebné zmeniť § 100 ods. 2 zákona o vysokých školách, kde sa hovorí o definícii študenta so špecifickými potrebami. Výstupom by mal byť nový koncept študentov so špecifickými potrebami.

2.2.2. Vytvorenie katalógu podporných opatrení

Opatrenie č. 5 (pozri prílohu č. 1): Vytvorenie katalógu podporných opatrení, ktoré sú potrebné pre prekonanie prekážok študentov vysokoškolského štúdia v akademickom a neakademickom živote.

Podporné opatrenia by sa mali pripravovať v spolupráci s príslušným útvarom ministerstva venujúcim sa otázkam inklúzie, poradenstva a vzdelávaniu národnostných menšín (aktuálne sekcia národnostného a inkluzívneho vzdelávania) a NIVAMom a vychádzať z nimi pripravovaného katalógu podporných opatrení. Tieto by mali členené do troch skupín. Do prvej patria všeobecné, ktoré sa sústreďujú na podporu študijnej úspešnosti (napr. pomoc pri adaptácii na vysokoškolské prostredie, na samostatný neakademický život v danom regióne, kariérové poradenstvo, psychologické poradenstvo, rozvoj kompetencií a služby uľahčujúce zvládanie záťaže, manažment času, techniky učenia sa, komunikáciu, tímovú prácu). Druhá by mala byť zameraná na inklúziu špecifických skupín, ako napr. z rodín ohrozených chudobou, študentov z rodín, v ktorých sú prvou generáciou na vysokých školách, študentov s ľahkými vývinovými poruchami učenia, študentov z národnostných menšín a zahraničných študentov. A tretia by mala byť pre študentov, ktorí čelia závažnejším prekážkam buď kvôli zdravotnému znevýhodneniu, alebo bariéram na strane vysokej školy. Do tejto skupiny patria napr. špeciálno-pedagogická podpora, zabezpečenie špeciálnych pomôcok a asistenčných technológií alebo študijný asistent, ktorý by počas vyučovania nahrádzal osobného asistenta. V rámci tretej

skupiny podporných opatrení bude potrebné analyzovať, zohľadniť v stratégii a následne sa prioritne venovať debarierizácii vysokoškolského prostredia, a to v zmysle odbúrania fyzických, technologických a informačných bariér tak, aby sa študenti mohli podieľať na celom živote vysokej školy a nielen napr. na vyučovaní. Debarierizácia je kľúčová preto, aby študenti so zdravotným znevýhodnením mali aspoň základný prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu. Optimálnym riešením by bolo, ak by dáta o výsledku skríningu, diagnostiky a o odporúčaných opatreniach boli súčasťou Centrálného registra študentov a k nim by boli pridelené zdroje na základe ich nákladov definovaných v katalógu opatrení.

V súvislosti s vytvorením katalógu podporných opatrení bude tiež potrebné zmeniť § 100 ods. 2 zákona o vysokých školách, kde sa hovorí o definícii študenta so špecifickými potrebami na základe konkrétnych znevýhodnení, a to tak, aby reflektoval poskytovanie relevantných podporných opatrení.

Bude treba tiež vytvoriť možnosť pre vysoké školy a poradenské zariadenia doplniť a následne priebežne aktualizovať skrínigové a diagnostické nástroje (testové batérie). Pre nový prístup k skríningu a diagnostike bude potrebné tiež posilniť zručnosti a vedomosti, ľudí, ktorí budú diagnostiku vykonávať na vysokých školách tak, aby vedeli interpretovať výsledky diagnostických nástrojov a navrhnúť účinnú podporu pre študenta. Tiež bude dôležité definovať štandardy diagnostického procesu (procedurálne, personálne, časové, materiálne) pre odborníkov zodpovedných za tento proces na vysokých školách alebo v poradenských zariadeniach. Toto by mala urobiť organizácia zodpovedná za metodické usmerňovanie centier na vysokých školách. Osobitnú pozornosť treba navyše venovať aj podporným službám pre zahraničných študentov, ktoré súvisia s otázkou integrácie a s ňou spojenými výzvami pre študentov, ale aj pre zamestnancov danej vysokej školy.

Zároveň bude nevyhnutné, aby vysoké školy do svojich informačných materiálov zahrnuli aj informácie o dostupnosti podpory pre (budúceho) študenta v akejkoľvek fáze štúdia a pri ocitnutí sa ktoréhokoľvek študenta v rôznych situáciách, v ktorých potrebuje podporu, a zároveň aby o dostupnej podpore informovali vysoké školy nielen svojich študentov, ale aj pracovníkov, ktorí potenciálne môžu byť sprostredkovateľmi týchto informácií študentom (napr. vysokoškolskí učitelia, pracovníci študijných oddelení a pod.).

2.2.3. Zmena financovania podporných opatrení

Opatrenie č. 9 a č. 10 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo bude analyzovať metodiku financovania študentov so špecifickými potrebami a zhodnotí efektivitu vynakladaných zdrojov a následne upraví metodiku, ktorá zabezpečí prechod na financovanie podporných opatrení tak, aby reflektovali zistené potreby v jednotlivých kategóriách podporných služieb a aby zohľadnili potreby konkrétneho jednotlivca a nie generické potreby definované pre jednotlivé diagnózy, teda tak, ako je to v navrhovanom systéme podporných opatrení pre regionálne školstvo.

Ministerstvo vypracuje analýzu nákladov jednotlivých opatrení. Predpokladom budúceho uplatnenia podporných opatrení je zabezpečenie ich stabilného a v konkrétnych častiach nárokovateľného financovania, ktorého výšku určí analýza. Pre všetky vysoké školy by mali byť dostupné a nárokovateľné prostriedky pri najväznejších postihnutiach, teda minimálne pre tretiu skupinu podporných opatrení.

2.2.4. Stratégia pre dobudovanie odborných kapacít na poskytovanie podporných opatrení

Opatrenie č. 6 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo vypracuje stratégiu, ktorá navrhne zvýšenie dostupnosti a kvality skrínigových, diagnostických a podporných služieb pre študentov vysokých škôl.

Jej výstupom by mali byť aj odporúčania ako zvýšiť spoluprácu medzi vysokými školami a zariadeniami poradenstva a prevencie (ZPP), prípadne ďalšími partnermi z verejného a súkromného sektora. V rámci stratégie by malo byť jasne definované, ktorá organizácia bude zodpovedná za metodické usmerňovanie, nastavovanie štandardov pre skríning, diagnostiku a poskytovanie jednotlivých podporných opatrení. Jednou možnosťou je, že sa vytvorí takáto kapacita v rámci vysokoškolského systému a vznikne metodické centrum pre podporné služby študentov. Druhou je, že sa v rámci riešenia využije existujúca expertíza Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie a pod neho spadajúcich poradní, ktorým sa rozšíria kompetencie aj na centrá poskytujúce podporu vysokoškolským študentom.

Ako efektívne sa javí, že nie na každej vysokej škole je nevyhnutné vybudovať poradenské centrum poskytujúce všetky komplexné služby. Centrá by sa mohli budovať na vysokých školách, kde existujú študijné programy pripravujúce odborníkov pre poradenské a podporné služby ako psychológia, sociálna práca, špeciálna pedagogika, kariérové poradenstvo, riadenie a rozvoj ľudských zdrojov, právo a pod. Týmto sa na jednej strane zabezpečí kapacita pre podporu študentom a zároveň sa skvalitní príprava absolventov týchto odborov pre prax, keďže budú mať možnosť prakticky pracovať vo svojom odbore pod odborným dohľadom. Ak by sa šlo cestou koncentrácie kapacít do niekoľkých centier, tak bude potrebné navýšiť ich kapacity, aby mohli poskytovať podporu širšej skupine svojich študentov, ako aj študentom iných vysokých škôl.

V prípade, že podporné opatrenia nebudú poskytované na každej vysokej škole, tak bude potrebné zmeniť ustanovenie § 100a ods. 1 zákona o vysokých školách, že služby poskytuje vysoká škola. Keďže nie každá vysoká škola bude priamo poskytovať služby, tak zákon o vysokých školách by mal skôr ustanoviť, že každá vysoká škola „zabezpečí“ poskytovanie služieb pre študentov.

Poradenské centrá na inštitucionálnej úrovni by mali mať dostatočnú odbornú kapacitu na systémové a systematické poskytovanie odbornej podpory. Bude potrebné zdefinovať jasnú kategorizáciu pracovníkov v poradenských centrách (napr. psychológ, špeciálny pedagóg, kariérový poradca, právnik), u ktorých budú jasne stanovené kvalifikačné predpoklady s jasnou reflexiou týchto predpokladov pri platovom zaradení. V rámci inštitúcie realizujúcej takúto podporu sa bude očakávať systémová alokácia prostriedkov na financovanie týchto odborníkov. Členmi tímu by mali byť aj koordinátori pre študentov so ŠP, ktorí budú fungovať minimálne na úrovni fakúlt (tak ako doteraz). Ak by v prípade koordinátorov šlo o pracovníkov vysokej školy s inou kvalifikáciou, ako je potrebná pre koordinátora, zodpovedná inštitúcia zabezpečí aj absolvovanie odborného vzdelávania. Takýmto spôsobom by mali vzniknúť jednak trvalejšie pracovné miesta, ktoré budú garantovať rozvoj poradenského pracoviska, pričom sa nevylučuje, že zároveň podľa aktuálnych potrieb môže byť časť služieb poskytovaná externe. Flexibilné kontrahovanie bude možné aj vďaka väčšej spolupráci s externými poradenskými zariadeniami (ZPP) a inými poskytovateľmi.

Vysoké školy by tiež mali zabezpečiť prístup k diagnostike a k jazykovej podpore pre zahraničných študentov, ktorí budú mať v mnohých prípadoch jazykovú bariéru a bude pre nich ťažké sa orientovať v systéme. Toto vyplýva z otvorených odpovedí v rámci prieskumu Akademická štvrt'rodinka. Z kvantitatívnych dát z tohto prieskumu sa ukazuje, že až 28 % respondentov spomedzi zahraničných študentov uviedlo, že Slovensko by bolo pre nich atraktívnejšie, ak by viac pomohlo študentom s uplatnením sa na trhu práce, teda napr. s kariérovým poradenstvom.

Okrem priamej podpory pre študentov by poradenské centrum malo poskytovať podporu aj ich učiteľom pri práci so študentmi v zmysle potrebných metód výučby aj komunikácie so študentmi. Bezpodmienečne sa to týka práce so študentmi, ktorí čelia závažnejším prekážkam kvôli zdravotnému znevýhodneniu, poruchám učenia, či psychickým poruchám a chorobám. Tiež je potrebné zabezpečiť informovanie všetkých dotknutých učiteľov o potrebách jednotlivých študentov, aby nemuseli toto robiť študenti sami a opakovane (ak to robiť nechcú), lebo to vnímajú ako stresujúce. Centrá by mali pracovať aj so zamestnancami administratívy vysokých škôl (najmä študijným oddelením), aby vedeli adekvátne a empaticky komunikovať o potrebách študentov najmä tých, ktorí čelia závažnejším prekážkam. Mali by tiež vzdelávať a scitlivovať študentov, aby vedeli byť vnímavejší a podpornejší voči spolužiakom so znevýhodneniami. Tomuto by mohlo pomôcť aj zapojenie študentov do pomáhania spolužiakom so závažnejšími znevýhodneniami za čo by mohli mať napr. extra kredity. Podmienkou zapojenia by bolo ich vyškolenie. Inšpiráciou by mohol byť Buddy program vyvinutý UNIPOC v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva SR. Uvedené opatrenia by mali pomôcť s destigmatizovaním študentov so znevýhodneniami. Zvlášť je dôležitá osвета pri psychických poruchách a chorobách, lebo respondenti poukazovali najčastejšie na to, že tieto znevýhodnenia nie sú brané učiteľmi a pracovníkmi vysokých škôl vážne a že pri nich sú veľké rezervy v adekvátnej podpore študentov a sú aj spojené s väčšou stigmatizáciou.

V metodike rozpisu štátnej dotácie pre verejné vysoké školy sa zohľadní financovanie vytvorenia a udržania poradenských centier, koordinátorov a prípadne poskytovania služieb externým dodávateľom tak, aby sa dosiahlo v čo najväčšej možnej miere, že každý študent na vysokej škole, ktorý bude pomoc potrebovať, bude mať prístup k bezplatným podporným opatreniam (psychologické, kariérové poradenstvo, eventuálne sociálne, právne, finančné poradenstvo, poradenstvo v efektívnom učení).

Funkčnosť systému na každej vysokej škole môže byť podporená aj tým, že sa overí v procese posudzovania vnútorného systému zabezpečovania kvality a priebežného dohľadu SAAVŠ nad plnením štandardov v tejto oblasti. SAAVŠ sa môže zameriavať aj na rozvoj učiteľov v oblasti práce so študentmi so znevýhodnením, zabezpečenie kvalifikovaných koordinátorov, zapojenie študentov študijných programov pripravujúcich absolventov pre poradenské služby, zapojenie ostatných študentov do pomoci spolužiakom a na to, či má vysoká škola nastavené mechanizmy, aby pedagogickí aj nepedagogickí pracovníci boli pripravení na prácu so študentmi so znevýhodnením a študenti boli pripravení na spoluprácu a spolužitie s týmito študentmi. Implementáciu celého strategického cieľa 2 bude koordinovať Rada ministra na podporu štúdia študentov so špecifickými potrebami.³⁵

3. Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii

Strategickým cieľom č. 3 v oblasti vysokých škôl do roku 2028 bude reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii.

³⁵ Rada ministra na podporu štúdia študentov so špecifickými potrebami. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/rada-ministra-na-podporu-studia-studentov-so-specifickymi-potrebami/>; zväži sa aj aktualizácia názvu danej rady tak, aby viac názov reflektoval širšie zameranie podpory.

3.1. Aktuálny stav

Súčasná metodika rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu pre verejné vysoké školy sa vyznačuje mimoriadnou zložitosťou a neprehľadnosťou, a navyše sa v nej každoročne vyskytujú nepredvídateľné zmeny. Ďalším jej nedostatkom je to, že sa pre každý daný rok počíta výlučne na základe minulých výkonov a parametrov, ktoré sú navyše prepojené z hľadiska relatívnosti: dotácia pre každú verejnú vysokú školu závisí nielen od jej (minulých) výkonov, ale (najmä) od výkonov, ktoré dosiahli iné verejné vysoké školy. To prakticky znemožňuje strategické plánovanie a rozhodovanie.

Cieľom reformy metodiky rozpisu štátnej dotácie je posilniť dlhodobú stabilitu a predvídateľnosť štátnych dotácií pre verejné vysoké školy, najmä prostredníctvom posilnenia stabilných výkonových prvkov inštitucionálneho financovania, a zavedenia prvkov výkonového projektového financovania, orientovaného viac na budúci merateľný výkon, než na minulé relatívne výkony.

3.2. Zavedenie výkonnostných zmlúv

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude zavedenie dotačných zmlúv podľa § 89 ods. 3 písm. d) zákona o vysokých školách – výkonnostné zmluvy v súlade s Komponentom 8, reforma 1 Plánu obnovy a odolnosti.

Opatrenie č. 7 (pozri prílohu č. 1): Počnúc metodikou rozpisu štátnej dotácie a rozpisom štátnej dotácie na rok 2024 sa vyčlenia na trojročné obdobie nasledujúce sumy z rozpisu dotácie na plnenie merateľných ukazovateľov (výkonnostné zmluvy): Na roky 2024, 2025 a 2026 sa vyčlení suma zodpovedajúca 5 % z priameho transferu verejným vysokým školám plánovaného už v súčasnosti na rok 2024 v rámci rozpočtu verejnej správy na roky 2023 – 2025 (teda aktuálne každoročne 33 500 000 €). K tejto sume sa v jednotlivých rokoch 2024 – 2026 pripočíta suma nad rámec plánovaného rozpisu dotácie v programe 077 takto: v roku 2024 sa pripočíta suma zodpovedajúca 7 % z priameho transferu verejným vysokým školám plánovaného v súčasnosti na rok 2024 v rámci rozpočtu verejnej správy na roky 2023 – 2025 (teda 46 900 000 €); celková suma na výkonnostné zmluvy bude na rok 2024 za takýchto okolností predstavovať sumu 80 400 000 €; v roku 2025 sa pripočíta suma zodpovedajúca 10 % z priameho transferu verejným vysokým školám plánovaného v súčasnosti na rok 2024 v rámci rozpočtu verejnej správy na roky 2023 – 2025 (teda 67 000 000 €); celková suma na výkonnostné zmluvy bude na rok 2025 za takýchto okolností predstavovať sumu 100 500 000 €; v roku 2026 sa pripočíta suma zodpovedajúca 13 % z priameho transferu verejným vysokým školám plánovaného v súčasnosti na rok 2024 v rámci rozpočtu verejnej správy na roky 2023 – 2025 (teda 87 100 000 €); celková suma na výkonnostné zmluvy bude na rok 2026 za takýchto okolností predstavovať sumu 120 600 000 €. V priebehu roku 2023 sa uzavrujú výkonnostné zmluvy s účinnosťou počas rokov 2024 – 2028 so všetkými verejnými vysokými školami na plnenie merateľných ukazovateľov za roky 2024 – 2026. Následne v ďalších rokoch bude tento podiel na výkonnostné zmluvy zachovaný alebo navýšený na základe vyhodnotenia rokov 2024 – 2026.

Každá verejná vysoká škola predloží v súlade s § 89 zákona o vysokých školách do 31. 8. nasledujúceho roku monitoring plnenia merateľných ukazovateľov za predošlý rok, a následne ministerstvo po verifikovaní upraví príslušný rozpis dotácie pre nasledujúci kalendárny rok. Implementácia vyhodnocovacích krokov sa teda vykoná nasledovne:

- a) do 31. 8. 2025 predloží každá verejná vysoká škola monitoring plnenia merateľných ukazovateľov za rok 2024, a následne ministerstvo upraví príslušný rozpis dotácie na rok 2026;

- b) ďalej do 31. 8. 2026 predloží každá verejná vysoká škola monitoring plnenia merateľných ukazovateľov za rok 2025, a následne ministerstvo upraví príslušný rozpis dotácie na rok 2027;
- c) do 31. 8. 2027 predloží každá verejná vysoká škola monitoring plnenia merateľných ukazovateľov za rok 2026, a následne ministerstvo upraví príslušný rozpis dotácie na rok 2028.

Obdobie plnenia merateľných ukazovateľov bude teda 2024 – 2026, a vzhľadom na monitorovanie a verifikáciu bude obdobie úpravy dotácie 2026 – 2028.

Prehľad časových rámcov implementácie konceptu výkonnostných zmlúv v období sledovanom týmto dlhodobým zámerom:

- a) prerokovanie a podpísanie zmlúv na obdobie 2024 – 2028 s merateľnými ukazovateľmi na obdobie 2024 – 2026: **2023**
- b) plnenie merateľných ukazovateľov: **2024 – 2026**
- c) monitorovanie plnenia merateľných ukazovateľov: **2025 – 2027**
- d) úprava štátnej dotácie reflektujúca merateľné ukazovatele: **2026 – 2028**
- e) prerokovanie a podpísanie zmlúv na obdobie 2027 – 2031 s merateľnými ukazovateľmi na obdobie 2027 – 2029: **2026**
- f) plnenie merateľných ukazovateľov: **2027 – 2029**
- g) monitorovanie plnenia merateľných ukazovateľov: **2028 – 2030**
- h) úprava štátnej dotácie reflektujúca merateľné ukazovatele: **2029 – 2031**

V súlade s § 89 ods. 3 písm. d) zákona o vysokých školách ministerstvo určuje nasledujúce **tematické okruhy merateľných ukazovateľov** (presný zoznam špecifických merateľných ukazovateľov na dané obdobie upraví smernica ministerstva, ktorá bude vydaná 14 dní po schválení tohto dlhodobého zámeru vládou SR):

1) Kvalitné a atraktívne vysokoškolské vzdelávanie

Súčasťou tohto tematického okruhu budú merateľné ukazovatele, akými sú záujem o vysokoškolské štúdium, spokojnosť vysokoškolských študentov (napr. prístup učiteľov k študentom a kvalita ich výučby, ako aj rozvoj potrebných zručností), efektivita štúdia (počet študentov, ktorí končia svoje štúdium v štandardnej dĺžke), otvorenosť študijných programov (podiel študentov z iných vysokých škôl, vrátane zahraničných). Presný zoznam merateľných ukazovateľov na dané obdobie upraví smernica ministerstva.

2) Kvalitná veda, výskum a iná tvorivá činnosť na vysokých školách

Súčasťou tohto tematického okruhu budú merateľné ukazovatele, akými sú objem získaných medzinárodných grantov, výstupy základného a aplikovaného výskumu, excelentné vedecké a iné tvorivé výkony, výsledky doktorandského štúdia. Presný zoznam merateľných ukazovateľov na dané obdobie upraví smernica ministerstva. V prípade výrazného navýšenia finančných prostriedkov na domáce granty bude v budúcom období plnenia merateľných ukazovateľov súčasťou tohto tematického okruhu aj merateľný ukazovateľ domáce granty.

3) Spoločenské dopady a regionálna spolupráca vysokých škôl

Súčasťou tohto tematického okruhu budú merateľné ukazovatele, akými sú nezamestnanosť absolventov, spokojnosť zamestnávateľov s vedomosťami, zručnosťami a kompetenciami absolventov, spolupráca s regionálnymi externými aktérmi (z verejného i súkromného sektora), inkluzívne

vzdelávanie, počet profesijne orientovaných študijných programov. Presný zoznam merateľných ukazovateľov na dané obdobie upraví smernica ministerstva.

4) Integrácia vysokoškolských kapacít

Súčasťou tohto tematického okruhu budú merateľné ukazovatele, akými sú koncentrácia excelentných kapacít vo vzdelávaní (napr. spoločné študijné programy), vede a výskume (napr. spoločné výskumné a vývojové centrá) alebo regionálnej spolupráci či pri optimalizácii administratívnych a riadiacich kapacít a procesov. Presný zoznam merateľných ukazovateľov na dané obdobie upraví smernica ministerstva.

5) Internacionalizácia vysokých škôl

Súčasťou tohto tematického okruhu budú merateľné ukazovatele, akými sú napr. podiel študentov a tvorivých zamestnancov s iným ako slovenským občianstvom, medzinárodné akreditácie, spoločné študijné programy a vedecké centrá so zahraničnými vysokými školami. Presný zoznam merateľných ukazovateľov na dané obdobie upraví smernica ministerstva.

Ministerstvo v priebehu roku 2023 uskutoční individuálne rokovania s každou verejnou vysokou školou, počas ktorých participatívne prerokuje všetky merateľné ukazovatele a ich nastavenia pre danú verejnú vysokú školu tak, aby všetky príslušné zmluvy boli podpísané do 31. 12. 2023. Po vyhodnotení prvého cyklu výkonnostných zmlúv (2024-2026) ministerstvo upraví zoznam merateľných ukazovateľov na ďalšie obdobie (2027-2029) vydaním novej smernice, v ktorej sa môže uvažovať o ďalších merateľných ukazovateľoch, napríklad podiel absolventov, ktorí sú rok po vysokej škole podnikateľmi (na základe údajov zo živnostenského registra a z registra právnických osôb), alebo podiel absolventov, ktorých pracovné zaradenie zodpovedá dosiahnutému stupňu vzdelania.

V prípade ponechania merateľných ukazovateľov v ďalšom cykle výkonnostných zmlúv ministerstvo počíta so zmenami v sledovaných typoch dát v rámci monitorovania plnenia merateľných ukazovateľov. V rámci merateľného ukazovateľa koncentrácia kapacít vo vzdelávaní sa bude sledovať tiež podiel študentov na spoločných študijných programoch v porovnaní so všetkými študentmi školy a nielen počet programov, nakoľko v priebehu prvého cyklu výkonnostných zmlúv (2024-2026) budú tieto spoločné študijné programy ešte iba vznikať a inštitucionálne sa stabilizovať. V rámci merateľného ukazovateľa koncentrácia kapacít vo vede, výskume, umení a inováciách sa bude tiež sledovať podiel výstupov centier na celkových výstupoch danej vysokej školy a nielen počet centier, ako je to v prípade monitorovania počas prvého cyklu výkonnostných zmlúv (2024-2026), keďže tieto spoločné centrá budú tiež ešte iba vznikať a inštitucionálne sa stabilizovať. V druhom cykle výkonnostných zmlúv (2027-2029) ministerstvo tiež plánuje zaradiť merateľný ukazovateľ spokojnosť zamestnávateľov medzi povinné merateľné ukazovatele výkonnostných zmlúv.

3.3. Reforma metodiky rozpisu štátnej dotácie pre verejné vysoké školy

Opatrenie č. 8 (pozri prílohu č. 1): Pre obdobie 3 rokov (2024 – 2026) sa určujú nasledovné stabilné podiely rozpisu štátnej dotácie podľa programu 077 (nezohľadňuje sa podprogram 077 14, nezohľadňuje sa rozpis na výkonnostné zmluvy, ktorý je upravený vyššie, s. 18):

- 1) 49 % transferu pre verejné vysoké školy sa použije na zabezpečenie vzdelávania, podprogram 077 11,

- 2) 42 % transferu pre verejné vysoké školy sa použije na zabezpečenie vedy a výskumu, podprogram 077 12,
- 3) 8 % transferu pre verejné vysoké školy sa použije na sociálnu podporu študentov, podprogram 077 15,
- 4) 1 % transferu pre verejné vysoké školy sa použije na rozvoj vysokých škôl, podprogram 077 13.

Podklady na toto rozdelenie vychádzali z nasledujúcich argumentov: (a) zachovať sociálnu podporu študentov na doterajšej úrovni³⁶; (b) vyčleniť iba malú časť dotácie na rozvoj: reprezentácie vysokých škôl nepodporujú viazanie väčšej časti dotácie v tomto podprograme a jej rozdeľovanie na základe žiadostí kvôli byrokratickým nákladom pri podávaní, vyhodnocovaní a vyúčtovaní, a dávajú prednosť štandardným nástrojom; (c) použitie častí dotácie na výkonnostné zmluvy je strategickým rozhodnutím, ktoré je založené na skúsenostiach z viacerých krajín³⁷ a keďže ide o úplne nový a pilotný nástroj, nie je vhodné vyčleniť na jeho zavedenie v prvej etape masívne časti štátnej dotácie; (d) aj keď iné nástroje štátnej politiky predpokladajú rovnomerný podiel vysokých škôl na vzdelávaní a tvorivej činnosti (napr. počet hodín na tvorivú činnosť sa v grantových výzvach určuje ako 50 % celkovej kapacity), z historických dôvodov sa zohľadnil fakt, že verejné vysoké školy majú vyššie náklady na vzdelávanie, ako na tvorivú činnosť, čo vedie k určitému uprednostneniu vzdelávania pred vedou a výskumom na verejných vysokých školách (49 % štátnej dotácie sa vyčlení na vzdelávanie, 42 % na vedu a výskum).

Opatrenie č. 11 (pozri prílohu č. 1): Vzhľadom na zabezpečenie stability a predvídateľnosti metodiky rozpisu dotácií sa ministerstvo zaväzuje k nasledujúcim stabilizačným opatreniam:

- 1) V časti rozpisu dotácie na zabezpečenie vedy a výskumu (podprogram 077 12) sa 48 % tohto podielu rozpíše podľa profilov kvality verejných vysokých škôl, ktoré poskytli medzinárodné hodnotiace komisie v rámci periodického hodnotenia vedeckej, výskumnej a inej tvorivej činnosti VER 2022. Pre rozpis dotácie na rok 2028 sa použijú profily kvality verejných vysokých škôl, ktoré poskytnú medzinárodné hodnotiace komisie v rámci periodického hodnotenia vedeckej, výskumnej a inej tvorivej činnosti VER 2027, v ktorom sa okrem hodnotenia tvorivých výstupov bude hodnotiť aj spoločenský dopad tvorivej činnosti a výskumné prostredie. Toto opatrenie poskytne dlhodobú inštitucionálnu stabilitu financovania vedy a výskumu, čo umožní stabilizáciu a rozvoj výskumných tímov na verejných vysokých školách, ktoré dosahujú výstupy svetovej a významnej medzinárodnej kvality.

³⁶ Sociálna podpora študentov nesmie stúpnuť nad 8%, a zároveň sociálna podpora študentov nesmie klesnúť (v absolútnej sume) pod sumu, ktorá tvorí 8% z roku 2023. Percentuálny podiel 8% na sociálnu podporu študentov môže klesať, hoci absolútna suma na sociálnu podporu študentov nesmie klesnúť pod absolútnu sumu sociálnej podpory z roku 2023. Percentuálne podiely v texte sa budú prepočítavať tak, aby prípadné zvýšené dotácie zo štátneho rozpočtu nezvyšovali konštantnú sumu na sociálnu podporu študentov (8% z priameho transferu za rok 2023).

³⁷ Jongbloed, B., Kaiser, F., van Vught, F. & Westerheijden, C. F. (2018): Performance Agreements in Higher Education: A New Approach to Higher Education Funding. In: Curaj, A., Deca, L. & Pricopie, R. (Eds.), European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies, Chum: Springer.
<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/22999/1/1007162.pdf#page=679>, de Boer, H., Jongbloed, B., Benneworth, P. et al. (2015): Performance-based funding and performance agreements in fourteen higher education systems, Enschede: Center for Higher Education Policy Studies,
<https://research.utwente.nl/files/5139542/jongbloed%20ea%20performance-based-funding-and-performance-agreements-in-fourteen-higher-education-systems.pdf>, Final report of the study on the state and effectiveness of national funding systems of higher education to support the European universities initiative (2023),
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dfd61c3c-c79c-11ed-a05c-01aa75ed71a1/language-en>.

- 2) Pri zohľadnení minulých výkonov verejných vysokých škôl na účely rozpisu dotácie zo štátneho rozpočtu sa budú zohľadňovať v čo najvyššej miere výkony za 3 roky, aby sa predišlo nepredvídateľným výkyvom a fluktuáciám, spôsobeným prudšími nárastami alebo poklesmi výkonov za jediný kalendárny rok.
- 3) Zvýši sa význam podielu, ktorý sa rozpisuje na základe ukazovateľov socioekonomického vplyvu a výkonu doktorandov.

Opatrenie č. 9 (pozri prílohu č. 1): V roku 2026 sa vykoná analýza dopadov tejto stabilizácie a ministerstvo buď ponechá tieto podiely v nezmenenej podobe na obdobie 2027 – 2029, alebo ich na základe analýzy pozmení a vydá nové upravené podiely, avšak aj tie budú stabilné na celé obdobie 2027 – 2029. Ministerstvo sa s výnimkou drobných technických úprav vyvaruje vykonávania zásadných zmien v metodike rozpisu štátnej dotácie pre verejné vysoké školy. V prípade, že dôjde k navýšeniu štátnej dotácie v priebehu rozpočtového roka formou dodatkov k dotačným zmluvám, tieto dodatočné dotácie nebudú automaticky podliehať vyššie uvedeným podielom, aby sa zachovala nevyhnutná flexibilita pri riešení konkrétnych nepredvídateľných nárokov.

Tieto stabilizačné opatrenia zvyšujú celkovú predvídateľnosť a transparentnosť rozpisu štátnej dotácie pre verejné vysoké školy, aj keď konkrétny objem celkovej štátnej dotácie bude závisieť od objemu financií v príslušnej rozpočtovej kapitole po schválení štátneho rozpočtu na daný rok.

Výkonnostné zmluvy majú klásť nové požiadavky na vysoké školy, teda merateľné ukazovatele budú nastavené na rast výkonov, nie na opätovné vykazovanie a financovanie tých istých výkonov, a tak majú vysokým školám umožniť profilovať sa, rozvíjať sa a implementovať zmeny. To je však ťažko realizovateľné v situácii, keď má byť alokácia na plnenie merateľných ukazovateľov výkonnostných zmlúv iba vyčlenená z doterajšieho rozpisu dotácie bez navýšenia. Ak by teda VŠ neboli schopné plniť všetky ukazovatele, ktoré sú súčasťou zmluvy (aj vzhľadom na nedostatok prostriedkov na realizáciu potrebných zmien), prišli by ešte o viac prostriedkov z doterajšieho rozpisu dotácie, čo by viedlo k negatívnej špirále a ohrozeniu finančnej stability verejných vysokých škôl. Alternatívne riziko je, že verejné vysoké školy si nebudú môcť dovoliť nenaplniť tieto ukazovatele (inak prídu o časť z rozpisu dotácie), čo priamo povedie k tomu, aby si od začiatku nastavovali jednoduché a neambiciózne ciele, ktoré nepovedú k potrebným zmenám a reformám alebo k tomu, že budú venovať prehnanú pozornosť skôr formálnemu plneniu málo ambicióznym merateľným ukazovateľom na úkor celkového rozvoja a zvýšenia výkonu (teda budú mať príliš silnú incentívu merateľné ukazovatele naplniť akýmkoľvek spôsobom, vrátane formalistických zmien a vykazovaní a podobne). Obidva scenáre sú nežiadúce a vysoko rizikové.

Zavádzať výkonnostné zmluvy ako prostriedok na rozdelenie aspoň čiastočne **doplňkových** financií odporúčajú aj analytici a zahraničné skúsenosti, vrátane OECD štúdie *Improving Higher Education in the Slovak Republic*.³⁸ Takýto postup priamo predpokladá aj komponent 8 Plánu obnovy a odolnosti: „nevyhnutným krokom k vyššej konkurencieschopnosti slovenských vysokých škôl je aj vyššie platové ohodnotenie, ktoré je plne v kompetencii škôl, a pre ktoré sa vytvorí priestor vďaka investíciám v komponentoch Veda, výskum a inovácie a v komponente Lákanie a udržanie talentu. Navyše, nový

³⁸ Analýza systémov výkonnostných zmlúv v 14 krajinách : „Najmä ak sú výkonnostné zmluvy novým nástrojom („experimentom“ alebo „pilotným nástrojom“, čo je bežnou stratégiou), doplnkové financovanie sa zdá byť ideálnejšie“ (s. 22), Jongbloed, B., Bennenworth, P. et al. (2015): *Performance-based funding and performance agreements in fourteen higher education systems*, Enschede: Center for Higher Education Policy Studies, <https://research.utwente.nl/files/5139542/jongbloed%20ea%20performance-based-funding-and-performance-agreements-in-fourteen-higher-education-systems.pdf>

nástroj – výkonnostné zmluvy bude predstavovať dodatočný zdroj prostriedkov z národného rozpočtu“ (s. 4).³⁹

Na druhej strane majú váhu aj argumenty, že ak by sa poskytlo financovanie výkonnostných zmlúv v plnom rozsahu iba nad rámec rozpisu štátnej dotácie, mohlo by to viesť k zníženej motivácii plnenia merateľných ukazovateľov výkonnostných zmlúv, pretože ich neplnenie by nebolo spojené s nijakou reálnou stratou. Vzhľadom na všetky tieto skutočnosti je optimálne, aby sa pri výdavkoch vychádzalo z navýšenia štátnej dotácie v jednotlivých rokoch postupne o 7 % (2024), 10 % (2025) a 13 % (2026) v porovnaní s priamym transferom verejným vysokým školám v programe 077 za rok 2024 (670 000 000 €), teda navýšenie o 46 500 000 € v roku 2024, o 67 000 000 € v roku 2025 a o 87 100 000 € v roku 2026, a zároveň o vyčlenení za každý rok (2024, 2025, 2026) 5 % z priameho transferu verejným vysokým školám v programe 077 na výkonnostné zmluvy (33 500 000 €), čo umožní zvyšovať výkony vysokých škôl. V konkrétnom vyjadrení by to znamenalo, že ministerstvo bude uvažovať vo výkonnostných zmluvách s verejnými vysokými školami pre každý merateľný ukazovateľ o dvoch úrovniach plnenia, ktoré bude následne dôsledne monitorovať: štandardný výkon a ambiciózne zvýšenie výkonu, pričom navýšené zdroje zo štátnej dotácie sa primárne použijú pre ambiciózne zvýšenie výkonu. Tento model zabezpečí, že vysoké školy budú motivované zvýšiť výkon ambicióznym spôsobom.

3.4. Analýzy a monitorovanie strategického financovania verejných vysokých škôl

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude tvorba analýz a monitorovanie strategického financovania verejných vysokých škôl.

Po novele zákona o vysokých školách v súlade s platnou úpravou podľa § 89 ods. 13 „verejná vysoká škola po schválení metodiky rozpisu dotácie podľa odsekov 4 až 7 na súčasti verejnej vysokej školy a rozpisu dotácie podľa odsekov 4 až 7 z kapitoly ministerstva školstva na súčasti verejnej vysokej školy zverejňuje metodiku rozpisu dotácie na súčasti verejnej vysokej školy a rozpis dotácie na súčasti verejnej vysokej školy na svojom webovom sídle.“

Opatrenie č. 10 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo vykoná každoročne analýzu všetkých týchto metodík rozpisu dotácie a rozpisov dotácie na súčasti (fakulty a iné súčasti) na jednotlivých verejných vysokých školách. Cieľom týchto analýz bude zistiť, aké zmeny uskutočňujú orgány verejných vysokých škôl (akademický senát a správna rada) v porovnaní s metodikou rozpisu a rozpisom dotácie ministerstva, keďže verejné vysoké školy majú oprávnenie (s výnimkou účelovo viazaných prostriedkov) pri rozpise dotácie na svoje súčasti meniť metodiku rozpisu dotácie vypracovanú ministerstvom. Cieľom nie je dosiahnuť, aby verejné vysoké školy kopírovali princípy metodiky rozpisu dotácie, tak ako ich stanoví ministerstvo, ale aby zmeny boli riadne odôvodnené. Ak napríklad verejná vysoká škola vyčlení časť štátnej dotácie na vznik a financovanie centrálného projektového centra, hoci takýto princíp sa v rozpise štátnej dotácie zo strany ministerstva nenachádza, môže ísť o veľmi dobre odôvodnenú zmenu. No ak verejná vysoká škola iba zmení rozpis štátnej dotácie tak, aby sa zdroje štátnej dotácie prerozdělili súčastiam s dlhodobou nízkym výkonom, efektívnosť takejto zmeny sa bude ťažšie zdôvodňovať napriek tomu, že verejná vysoká škola má na takúto zmenu právo.

³⁹ Úrad vlády SR, Plán obnovy a odolnosti, Komponent 8, 2021. Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/>

Tieto analýzy taktiež poskytnú členom správnych rád zásadné informácie a podklady pre rozhodovanie a uplatňovanie verejného záujmu⁴⁰. Zároveň budú analýzy zverejňované, a tak budú podkladom pre možnosť verejnej kontroly použitia štátnej dotácie.

4. Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Strategickým cieľom č. 4 v oblasti vysokých škôl do roku 2028 bude podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách.

4.1. Aktuálny stav

Princípy otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania sa na Slovensku presadzujú pomaly a nerovnomerne. Existujú značné rozdiely vo vnímaní a praktizovaní otvorenej vedy (publikovanie otvoreným prístupom, zdieľanie výskumných dát, používanie softvéru s otvoreným zdrojovým kódom, produkcia otvorených vzdelávacích zdrojov, občianska veda a ďalšie) medzi vysokými školami, medzi vednými odbormi, ako aj medzi rôznymi vekovými skupinami v rámci akademickej komunity. Výnimkou sú mladí vedeckí pracovníci so skúsenosťami zo zahraničia, kde sa praktiky otvorenej vedy vnímajú ako štandard. Podľa rozsiahleho prieskumu, ktorý zrealizovala European University Association (ďalej „EUA“) v roku 2020 (odpovedalo 272 inštitúcií naprieč Európou), pre viac ako 50 % inštitúcií je otvorená veda strategicky dôležitá pre rozvoj vysokej školy a takmer 90 % inštitúcií označilo otvorenú vedu ako vysoko dôležitú tému.⁴¹ Princípy otvorenosti však doteraz neaplikoval ani štát, keď nesprístupňuje množstvo dát, ktoré získava z verejných zdrojov.

Informácie o význame a praktikách otvorenej vedy na slovenských vysokých školách často závisia od iniciatívy jednotlivcov, neexistuje interná systematická podpora. Vysoké školy na Slovensku *de facto* nemajú vlastné inštitucionálne politiky otvorenej vedy (podľa prieskumu EUA, z 272 odpovedí viac ako polovica inštitúcií v Európe má politiku otvorenej vedy a 34 % je v procese prípravy – pre porovnanie, na Slovensku mala v máji 2022 inštitucionálnu politiku len jedna vysoká škola – Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Väčšina našich vysokých škôl nedisponuje vlastnou infraštruktúrou pre otvorenú vedu. Inštitucionálny repozitár má len Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika Košice, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Fakulta chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity a Univerzita Mateja Bela. Vysoké školy nemajú dostatočné prostriedky na kvalitné personálne a technické zabezpečenie otvoreného publikovania. Vo svetle rastúceho dôrazu na otvorenosť, ktorý Európska komisia kladie na vedeckú činnosť, a v porovnaní s politikami otvorenej vedy univerzít v zahraničí, je možné konštatovať, že súčasný stav na slovenských vysokých školách nenapĺňa a nevyužíva príležitosti, ktoré otvorená veda ponúka – efektívne využívanie

⁴⁰ Podľa § 40 ods. 1 zákona o vysokých školách „správna rada verejnej vysokej školy uplatňuje a presadzuje verejný záujem v činnosti verejnej vysokej školy“.

⁴¹ From principles to practices: Open Science at Europe's universities: 2020-2021 EUA Open Science Survey results: Report. Dostupné na: <https://eua.eu/resources/publications/976:from-principles-to-practices-open-science-at-europe%E2%80%99s-universities-2020-2021-eua-open-science-survey-results.html>

verejných finančných zdrojov, zvýšená viditeľnosť vedeckých výstupov,⁴² vyššie šance na nadväzovanie medzinárodnej spolupráce alebo zvyšovanie kvality a integrity vedeckej činnosti.

V oblasti otvorenej vedy je východiskom pre stanovenie opatrení Národná stratégia pre otvorenú vedu SR 2021 – 2028, ktorú 9. júna 2021 schválila uznesením č. 317 vláda a následne nadväzujúce dvojročné akčné plány pre otvorenú vedu, začínajúce Akčným plánom pre otvorenú vedu na roky 2021 – 2022.⁴³ Pre implementáciu je nevyhnutná podpora a spolupráca ministerstva, vysokých škôl a celej akademickej komunity.

Ešte menej než otvorená veda je rozvinuté na našich vysokých školách vytváranie a využívanie otvorených vzdelávacích zdrojov. Poznanie sa rýchlo vyvíja a je zmysluplné učebné materiály priebežne aktualizovať, čomu by práve pomohlo ich publikovanie pod otvorenou licenciou Creative Commons BY alebo CC BY-SA. V rámci CC BY autor alebo nositeľ práv udeľuje užívateľom právo na rozmnožovanie, upravovanie, vystavovanie a spracovanie (vytvorenie odvodeného diela) za predpokladu uvedenia mena autora/iného nositeľa práv. Pri CC BY-SA sú podmienky podobné, len zároveň modifikovaný materiál musí byť zverejnený s rovnakou licenciou. V oboch prípadoch musí byť zachovaná kvalita diela.⁴⁴ Tieto licencie by mali predovšetkým používať vzdelávacie zdroje vytvorené z verejných finančných prostriedkov. Okrem jednoduchšej aktualizácie takýchto materiálov sa zároveň umožní aj efektívne nakladanie so zdrojmi, lebo ďalší učitelia nebudú musieť písať podobné texty či pripravovať študijné materiály, aké už existujú, ale budú môcť stavať na existujúcich zdrojoch, ktoré si len adaptujú na konkrétne potreby ich predmetu a/alebo študentov. Taktiež je možné preložiť materiály do iného jazyka a tak zvýšiť ich medzinárodný dopad alebo otitulkovať videá, či previesť texty na reč a urobiť tak materiál prístupnejší napr. pre študentov so znevýhodneniami.⁴⁵

Otvorenie vzdelávania a vzdelávacích zdrojov umožňuje podporovať príležitosti na profesionálny rozvoj, rozvíjať rôznorodosť vzdelávacích procesov, efektívnosť tvorby vzdelávacích zdrojov a metód. Ide aj o inkluzívnejšie a transparentnejšie vzdelávanie, čo rozvíja príležitosti pre všetkých študentov. Ako ukazujú zahraničné skúsenosti, ponúka tiež príležitosť zapojiť študentov do tvorby vzdelávacích zdrojov, čím sa zvyšuje ich motivácia učiť sa. Študenti sa tak viac naučia, lebo sú aktívnymi účastníkmi vzdelávacieho procesu.

Otvorené vzdelávanie má potenciál podporovať inovácie vzdelávacieho systému a využívanie technológií vo vzdelávacom procese, čo je aktuálne najmä pri dištančnom vzdelávaní realizovanom na vysokých školách počas zhoršených epidemiologických podmienok zapríčinených covid-19.

Aj publikovanie dát získaných štátnymi a verejnými inštitúciami v režime otvoreného prístupu, vrátane tých v rezorte školstva, je takmer neexistujúce. Zavedenie princípu otvorenosti a transparentnosti do tejto oblasti je však zachytené v Národnej koncepcii informatizácie verejnej správy prijatej v roku

⁴² Jeden z najväčších súčasných vydavateľov Springer uvádza, že články v otvorenom prístupe sú štyrikrát častejšie sťahované, 1,6-krát častejšie citované, takmer dvakrát častejšie sú zmieňované médiami a 1,2-krát častejšie sú uvádzané v rámci politik. (dostupné na: <https://www.springer.com/gp/open-access/springer-open-choic>).

⁴³ Otvorená veda CVTI SR. Dostupné na: <https://otvorenaveda.cvtisr.sk/narodna-strategia-otvorenej-vedy/>

⁴⁴ About CC licenses. Informácie dostupné na: <https://creativecommons.org/about/ccllicenses/>

⁴⁵ Otvorenosť vzdelávania a učebných materiálov. Národná politika a akčný plán 2021-2025 pre vysokoškolské vzdelávanie a výskumnú sféru. Dostupné na: <https://edition.fi/tsv/catalog/view/61/14/178-3>

2021.⁴⁶ Pri zavádzaní princípu otvoreného prístupu k štátnym a verejným dátam by sa preto malo vychádzať z tejto koncepcie a z dokumentov, ktoré budú na ňu nadväzovať.

Hlavným cieľom je, aby vysoké školy aplikovali princípy otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania v každodennej akademickej praxi v súlade s agendou otvorenej vedy Európskej asociácie univerzít⁴⁷ a prioritami stratégie pre vedu a výskum Európskej komisie.⁴⁸ Vysoké školy by mali mať vo svojom inštitucionálnom rámci jasne definovanú otvorenosť výskumu a otvorenosť pedagogického procesu. Ďalej by mali využívať príležitosti, ktoré transparentnosť a otvorenosť prináša akademickým pracovníkom, inštitúciám, študentom a ďalším zainteresovaným stranám vo výskumnom a vzdelávacom reťazci (vyššia viditeľnosť akademickej a vedeckej práce, reprodukovateľnosť výskumu, transparentnosť vedeckého procesu, viac možností na nadväzovanie medzinárodnej spolupráce, efektívne využívanie finančných prostriedkov atď.). Princípy otvorenej vedy rešpektuje aj ministerstvo tým, že v čo najväčšej miere a pri dodržaní GDPR sprístupňuje dáta, ktoré zbiera za verejné finančné zdroje.

Štúdium a pôsobenie na vysokej škole si vyžaduje dodržiavanie zásad akademickej integrity. Vysoké školy, ktoré dosahujú najlepšie výsledky v medzinárodných hodnoteniach, majú pre svojich študentov a zamestnancov jasne stanovené pravidlá akademickej a vedeckej integrity a výskumnej etiky.⁴⁹ Aby študenti k štúdiu a zamestnanci k svojmu povolaniu pristupovali zodpovedne, musia vedieť, že výkony všetkých sú posudzované podľa spravodlivých pravidiel a že vysoká škola, na ktorej študujú a pracujú, dbá na kultúru kvality a akékoľvek podvádzanie a neetické správanie sa na jej pôde netoleruje.

Údaje z prieskumov z akademickeho prostredia ukazujú, že študenti a študentky nepovažujú prehrešky voči akademickej integrite vo vysokoškolskom prostredí za niečo nezvyčajné. Podľa prieskumu *Akademická štvrtá hodinka* až 26 % respondentov spomedzi študentov uviedlo, že sa stretlo s tým, že ich spolužiaci si seminárnu alebo záverečnú prácu nevypracovali sami (*contract cheating*).⁵⁰ Toto zistenie podporuje aj nedávna analýza Nadácie Zastavme korupciu, podľa ktorej mohlo až 15 % študentov ukončiť svoje štúdium odovzdaním záverečnej práce na zákazku.⁵¹ Podobne v prieskume projektu *To dá rozum* štvrtina (25,1 %) študentov vyjadrila presvedčenie, že ich spolužiaci často odovzdávajú plagiáty.⁵²

Údaje prieskumov *To dá rozum* naznačujú, že študenti sa uchýľujú k plagiátorstvu najmä pre chýbajúce zručnosti akademickeho písania, ale aj pre nedostatočnú kontrolu originality prác zo strany vyučujúcich, respektíve preto, že ani vyučujúci nevedia, čo je to plagiát. V prieskume *To dá rozum* sa až pätina (20,4 %) učiteľov vyjadrila, že s plagiátmi sa nestretáva. Ďalších takmer 13 % plagiáty nerieši, ak bola plagiovaná malá časť textu alebo zadania, a 5 % respondentov uviedlo, že nemá čas zisťovať

⁴⁶ Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. Národná koncepcia informatizácie verejnej správy Slovenskej republiky. 2021. Dostupné na: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/12/Narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy-2021.pdf>

⁴⁷ European University Association. Open Science. Dostupné na: <https://eua.eu/issues/21:open-science.html>

⁴⁸ European Commission. Open Science. The EU's open science policy Dostupné na: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/open-science_en

⁴⁹ Napr. Massachusetts Institute of Technology: Academic Integrity at MIT: A Handbook for Students. Dostupné na: <https://integrity.mit.edu/handbook/academic-integrity-mit/what-academic-integrity> alebo University of Cambridge: Plagiarism and Academic Misconduct. Dostupné na: <https://www.plagiarism.admin.cam.ac.uk/>

⁵⁰ <https://prieskum.saavs.sk/vysledky/>

⁵¹ <https://zastavmekorupciu.sk/nezaradene/za-obchodovanie-so-zaverecnymi-pracami-navrhujeme-pokutu-10-az-50-tisic-eur/>

⁵² MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum. 2018. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk>

originalitu odovzdaných prác.⁵³ Nadobúdať tieto zručnosti by študentom mohli pomôcť špecializované pracoviská vysokých škôl, respektíve na tento účel vyčlenení odborníci, čo však väčšine vysokých škôl chýba. Učiteľom by zas mohol pomôcť antiplagiátorský systém, do ktorého by sa nahrávali všetky písomné práce⁵⁴ a mal by aj softvér na odhaľovanie kúpených prác, či prekladov textov bez odcitovania. Softvér síce neurčí, čo je a čo nie je podvod, ale učiteľovi indikuje práce, na ktoré sa musí pri kontrole viac sústrediť. Samostatným fenoménom sa aktuálne navyše stáva aj umelá inteligencia a jej vplyv na práce v akademickom prostredí, a jej dopady na otázky identifikácie jedinečnosti prínosu práce k poznaniu v spojitosti s riešením ďalších súvisiacich etických otázok, čo sa vysoké školy vo svete, a aj na Slovensku, ešte len snažia zreflektovať.

Medzi ďalšie formy neetického správania na vysokých školách, ktorých definície a vymedzenie sankcií by mali jasne odrážať etické kódexy vysokých škôl, patria ponižovanie študentov,⁵⁵ sexuálne obťažovanie študentov, študentiek či kolegov,⁵⁶ pracovná šikana zamestnancov (*bossing*), či cieľené spomaľovanie kariérového postupu „nepohodlných“ jednotlivcov. Medzi neetické praktiky sa ďalej radí napr. pripisovanie nadriadených/alebo školiteľov medzi autorov publikácií, respektíve prezentovanie práce študenta učiteľom ako svojej vlastnej. Z hľadiska vedeckej integrity a výskumnej etiky je problémom aj plagiátorstvo, fabrikovanie dát, publikovanie v pochybných vydavateľstvách/časopisoch (predátorské časopisy) a v zborníkoch fiktívnych konferencií.

Silný inštitucionálny dôraz na dodržiavanie akademickej integrity je súčasťou hodnotového vzdelávania študentov, ktoré im má pomôcť rozvíjať ich zmysel pre poctivosť a etické správanie. Výskumy totiž ukazujú prepojenie medzi akademickou integritou a profesijnou etikou. Tí, ktorí podvádzali počas štúdia, si tento vzorec správania prenášajú aj do svojho profesionálneho života a majú väčšiu tendenciu podvádzat v zamestnaní.⁵⁷ Z hľadiska budovania vedeckej a akademickej integrity a výskumnej etiky je obzvlášť dôležité sústrediť sa na študentov na doktorandskom stupni, keďže ide pravdepodobne o budúcich vedcov a budúcich vysokoškolských učiteľov, ktorí budú pôsobiť vedecky a vychovávať ďalšie generácie študentov. V neposlednom rade riadenie sa pravidlami akademickej a výskumnej integrity a vedeckej etiky by malo byť štandardom všetkých vedeckých, umeleckých a pedagogických pracovníkov na vysokých školách a zdrojom ich morálnej autority.

Absencia dôkladnej kontroly podvádzania, ako aj dôslednej snahy predchádzať porušeniam akademickej a výskumnej integrity a dôsledne ich postihovať, prispieva k pretrvávaniu tohto fenoménu na akademickej pôde. K priaznivej klíme na budovanie pevných pravidiel akademickej a výskumnej

⁵³ MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum. 2018. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk>

⁵⁴ Až 37 % respondentov v prieskume To dá rozum totiž ako jeden z dôvodov prečo študenti odovzdávajú plagiáty uviedlo, že sa pri seminárnych prácach nesleduje. MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum. 2018. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk>

⁵⁵ Podľa prieskumu To dá rozum až 37 % respondentov spomedzi študentov I. a II. stupňa zažilo často (5 %) alebo občas (32 %) ponižovanie študentov učiteľom pred spolužiakmi. MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum. 2018. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk>

⁵⁶ Podľa celoslovenského kvantitatívneho prieskumu denných študentov a študentiek viac ako 76 % zažilo rodovo motivované obťažovanie, takmer 46 % neželanú sexuálnu pozornosť a necelé 3 % sexuálny nátlak. (Valkovičová V. et al. Sexuálne obťažovanie na vysokých školách (správa z výskumu), Bratislava 2021. Dostupné na: <https://iropovik.github.io/sexualneObtazovanieVS/diskusie.html#prevalencia-foriem-sexu%C3%A1lneho-ob%C5%A5a%C5%BEovania>)

⁵⁷ KEMÉNYOVÁ, Z. Češi často podváďejú z odporu k biflování. Na západní studenty platí motivace, na východní jen sankce. Universitas. 19. december 2019. Dostupné na: https://www.universitas.cz/tema/4478-cesti-studenti-casto-podvadeji-z-odporu-k-biflovani-na-zapadni-studenty-plati-motivace-na-vychodni-jen-sankce?utm_source=newsletter_180&utm_medium=email&utm_campaign=novinky-z-vysokeho-skolstvi-a-vedy&fbclid=IwAR08eqTETMFwCV6RC7T4tLRws12M2fhIE_e50ok0zoab0RB_dW-beoZetU0

integrity nepomáha ani nepotrešanie aktérov verejne známých káz odhalených plagiátorov, a to aj z akademického prostredia. Pokusy riešiť túto problematiku právnymi úpravami, prostredníctvom zákona o vysokých školách, boli doposiaľ neúspešné.

4.2. Definovanie a implementácia inštitucionálnych politík otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania na všetkých vysokých školách

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva do roku 2028 bude zadefinovanie a implementácia inštitucionálnych politík otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania na všetkých vysokých školách.

Opatrenie č. 1 (pozri prílohu č. 1): Jednotlivé vysoké školy by mali vypracovať koncepciu svojich politík otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania, v ktorej budú definovať svoje špecifické postupy a opatrenia. Táto koncepcia by mala byť reflektovaná v dlhodobom zámere vysokej školy, účinne implementovaná a pravidelne monitorovaná, aktualizovaná a vyhodnocovaná. Inštitucionálne politiky a ich implementácia by mali zahŕňať aj publikovanie výskumných výstupov, vrátane dát na verejne prístupnom repozitári Zenodo. Malo by ísť minimálne o výstupy z verejne financovaného výskumu. Ide o repozitár financovaný Európskou komisiou, ktorá ho zriadila ako nástroj na implementáciu politík otvorenej vedy.⁵⁸ Publikovanie v tomto repozitári je bezplatné. Vysoké školy si však môžu zvoliť aj iný existujúci verejne dostupný repozitár.

4.3. Otvorenie vzdelávacích zdrojov

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude otvorenie vzdelávacích zdrojov a zavedenie otvorených vzdelávacích praktík (Open Educational Practices, OEP) na všetkých vysokých školách.

Opatrenie č. 12 a č. 13 (pozri prílohu č. 1): Publikácie (monografie, učebnice, skriptá) a iné učebné materiály (napr. prípadové štúdie, zadania projektov, učebné pomôcky a pod.), publikované vysokou školou/vytvorené vysokoškolským učiteľom alebo študentom, sú vydávané v maximálne nožnej miere v digitálnej podobe s verejnou licenciou, ktorá ostatným umožňuje bezplatný prístup, využívanie, možnosť prispôsobenia a redistribúcie v súlade s licenciou. Otvorené vzdelávacie zdroje by potom mali byť publikované vo verejne prístupnom priečinku repozitára Zenodo alebo iného existujúceho a verejne dostupného repozitára. Ministerstvo v spolupráci s Kontaktnou kanceláriou pre otvorený prístup CVTI SR zanalyzuje skutkový stav problematiky otvorených vzdelávacích zdrojov na vysokých školách a na základe tejto analýzy definuje merateľný ukazovateľ pre zavádzanie otvoreného vzdelávania na vysokých školách. Zároveň na základe tejto spolupráce do roku 2025 vydá metodické usmernenie, ktoré bude problematiku otvorených vzdelávacích zdrojov riešiť koncepčne – napr. dohodu viacerých inštitúcií, v prípade, že ide o autorský kolektív z rôznych škôl. Taktiež úpravou smernice č. 46/2011, ktorou sa určuje forma a termín predkladania výročnej správy o činnosti vysokej školy a výročnej správy o hospodárení vysokej školy z 19. septembra 2011 ministerstvo zadefinuje do požiadavky na štruktúru výročnej správy o činnosti vysokej školy požiadavku na poskytnutie informácie o podiele otvorených vzdelávacích zdrojov vydaných vysokou školou/učiteľmi/študentmi. Informačné zdroje na vyučovanie, vzdelávanie a výskum, kde je vydavateľom vysoká škola/autorom vysokoškolský učiteľ alebo študent, budú sprístupnené online a budú obsahovať zákonné povolenie autora/autorov na otvorené použitie (verejné licencie). Tieto umožnia komukoľvek voľne používať, prispôbovať a zdieľať zdroj v maximálne nožnej miere v súlade s autorským právom a právom duševného

⁵⁸ <https://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/DataPortal/Zenodo>

vlastníctva. Pokiaľ budú vzdelávacie zdroje tvorené z verejne financovaných grantov, bude sa v grantových výzvach požadovať ich zverejnenie s verejnou licenciou. Samozrejme, pri nastavovaní podmienok pre zverejňovanie výstupov práce formou verejných licencií sa bude zohľadňovať oblasť ochrany hospodárskej súťaže alebo iná legislatíva, napr. v oblasti bezpečnosti štátu či špecifické aspekty autorského práva.

4.4. Národná stratégia pre otvorené vzdelávanie SR na roky 2025 – 2030 spolu s prvým akčným plánom na roky 2025 – 2026

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude vypracovať a prijať Národnú stratégiu pre otvorené vzdelávanie SR na roky 2025 – 2030 spolu s prvým akčným plánom na roky 2025 – 2026.

Opatrenie č. 14 (pozri prílohu č. 1): Navrhuje sa podobný časový rámec a implementácia stratégie, ako je aj pri Národnej stratégii pre otvorenú vedu SR 2021 – 2028. Pri stratégii pre otvorené vzdelávanie sa neočakáva extenzívny rozsah, lebo ide o užšiu tému ako stratégia otvorenej vedy. Príprava a najmä realizácia stratégie pre otvorené vzdelávanie sú kľúčové, pretože spolupráca, zdieľanie a opätovné použitie je jednou z najpriamejších výhod otvoreného vzdelávania. Otvorené vzdelávacie postupy vo svojej podstate podporujú vytváranie partnerstiev, študijných skupín a komunity praktík okolo technológií, výučby a učenia sa. Pre dosiahnutie spoločného jazyka v oblasti otvoreného vzdelávania medzi všetkými relevantnými záujmovými stranami je potrebné vypracovať a prijať na vládnej úrovni Národnú stratégiu otvoreného vzdelávania SR, ktorá bude vytvárať priestor pre rozvoj otvoreného vzdelávania na slovenských vysokých školách prostredníctvom právnych úprav a finančného zázemia. Národná stratégia pre otvorené vzdelávanie SR bude reflektovať slovenský vzdelávací a právny rámec, ako aj medzinárodne štandardy otvoreného vzdelávania ako UNESCO *Recommendation on Open Educational Resources*⁵⁹ a European Commission *Policy recommendations on open education in Europe (OpenEdu Policies)*.⁶⁰

4.5. Pracovná skupina pre akademickú a vedeckú integritu a etiku

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude vytvoriť pracovnú skupinu pre akademickú a vedeckú integritu a etiku.

Opatrenie č. 15 (pozri prílohu č. 1): Vznik pracovnej skupiny pre akademickú a vedeckú integritu a etiku, ktorá zastrešuje témy a aktivity v oblasti boja proti prehreškom voči vedeckej a akademickej integrite a etike. Bude mať najmä ideovú a koordinačnú úlohu pri príprave národného etického kódexu. Táto skupina by mala stavať na aktivitách a expertíze pracovnej skupiny, ktorá vznikla v rámci Národného projektu SK4ERA.⁶¹ S cieľom dosiahnuť synergie v oblastiach vedeckej etiky a širšie ponímanej akademickej etiky by sa mala táto skupina zaoberať aj systematickým riešením prehreškov proti akademickej integrite u študentov a učiteľov. Z uvedeného dôvodu je potrebná úzka spolupráca aj so SAAVŠ, ktorá má posudzovať či vysoké školy majú nastavené funkčné systémy na predchádzanie podvodom, ako aj na predchádzanie neetickému správaniu učiteľov či študentov. V prípade potreby pracovná skupina identifikuje aj potrebu prípadných právnych zmien v súvisiacich so širším synergickým prístupom k akademickej a vedeckej etike a integrite.

⁵⁹ <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-educational-resources-oeer>

⁶⁰ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107708>

⁶¹ <https://eraportal.sk/eraportal/etika-vo-vyskume/>

4.6. Národný etický kódex pre akademickú a vedeckú oblasť

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude vytvoriť národný etický kódex synergicky zastrešujúceho akademickú a vedeckú oblasť.

Opatrenie č. 16 (pozri prílohu č. 1): Tvorba Národného etického kódexu vyplýva zo zákona č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja“). Kódex vytvorí štandardy pre akademickú a vedeckú integritu a výskumnú etiku. Kódex vypracuje pracovná skupina a po posúdení Radou vlády pre vedu, techniku a inovácie bude predložený v súlade so zákonom o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja na schválenie vládou.. Kódex je základným predpokladom pre zriadenie národnej etickej komisie (zriadenej ako príslušný orgán na kontrolu etického kódexu), ktorej návrh na zloženie sa vypracuje spolu s vypracovaním národného etického kódexu. Aby nedochádzalo len k úzkemu vymedzeniu oblasti pôsobnosti kódexu, a následne činnosti ostatných aktérov, je nevyhnutné konštatovať, že kódex by okrem akademických a výskumných pracovníkov mal cieľiť aj na ďalších účastníkov akademického prostredia a ich aktivity, teda okrem neakademických pracovníkov aj na vysokoškolských študentov. Osobitne netreba zabúdať na otázky smerujúce k prevencii diskriminácie v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov, a tiež otázky týkajúce sa prevencie sexuálneho alebo iného obťažovania v akademickom prostredí. V prípade potreby právnych úprav súvisiacich so širším synergickým prístupom k akademickej a vedeckej etike a integrite ministerstvo pripraví príslušný návrh na úpravu legislatívy.

4.7. Tvorba, aktualizácia a implementácia etických kódexov na úrovni vysokých škôl

Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude tvorba, aktualizácia a implementácia etických kódexov na úrovni vysokých škôl.

Opatrenie č. 17 (pozri prílohu č. 1): Tvorba alebo aktualizácia inštitucionálnych etických kódexov na úrovni vysokých škôl, ktoré budú zosúladené s Národným etickým kódexom, pričom sa budú zohľadňovať aj usmernenia pripravené pracovnou skupinou NP RI4ERA. Kontrolu kvality pripravených kódexov posúdi národná etická komisia. Kódexy vysokých škôl nemusia byť identické s Národným etickým kódexom. Môžu byť prísnejšie a podrobnejšie, nie však voľnejšie.

5. Podpora kariérového rozvoja pre vyššiu kvalitu výskumu a vzdelávania

Strategickým cieľom č. 5 v oblasti vysokých škôl do roku 2028 bude podpora kariérového rozvoja pre vyššiu kvalitu výskumu a vzdelávania.

5.1. Aktuálny stav

Na Slovensku dlhodobo absentuje stratégia rozvoja doktorandského štúdia založená na pravidelnom mapovaní medzinárodných trendov a vývoja na Slovensku. To potom sťažuje nastavenie systémových krokov na rozvoj tejto oblasti. Jedným z problémov, ktorý za ostatné roky vznikol je, podobne ako pri študentoch I. a II. stupňa, výrazný pokles počtu doktorandov na verejných vysokých školách (najviac

ich bolo na verejných vysokých školách v roku 2006 – 10 541; na súkromných vysokých školách ich v roku 2006 bolo 206 a na štátnych vysokých školách 319; vs. v roku 2022 ich bolo na verejných vysokých školách 5562, na súkromných vysokých školách 379 a na štátnych vysokých školách 237).⁶² Pri doktorandoch ich nízky počet znamená, že sú rozptýlení v nízkych počtoch na mnohých fakultách, čo znižuje možnosti efektívnejšieho budovania inštitucionálnej doktorandskej komunity. Zároveň je potrebné analyzovať, ako toto pomerne dramatické zníženie počtu doktorandov ovplyvnilo potenciál jednotlivých vedných oblastí pripravovať si mladú generáciu vysokoškolských učiteľov a tvorivých pracovníkov.

Prieskum realizovaný v rámci projektu *To dá rozum* medzi doktorandmi indikuje, že veľká časť študentov doktorandského štúdia si nerozvíja počas štúdia základné akademické zručnosti. Napríklad schopnosť navrhnuť a realizovať výskum/umelecký výstup (research design) si nerozvíjalo až 42 % respondentov, schopnosť prezentovať svoju vedeckú/umeleckú činnosť 43 %, znalosť výskumných metód 43 %, schopnosť publikovať v prestížnom outlete takmer 52 %, schopnosť spolupracovať s inými disciplínami až takmer 80 % respondentov, a podobne aj schopnosť získavať granty zo slovenských schém, 94 % pri zahraničných schémach. Schopnosť spolupracovať s praxou si rozvíjala podľa zistení projektu *To dá rozum* len menej ako tretina respondentov (27 %).⁶³ Rovnako, ako pri iných zamestnancoch, tak aj pri doktorandoch a postdoktorandoch často nie sú rozvíjané ani zručnosti pre prácu v režime otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania.

Rovnako sú len okrajovo rozvíjané pedagogické zručnosti doktorandov a začínajúcich akademikov. Až takmer 60 % respondentov dotazníka *To dá rozum* z radov doktorandov uviedlo, že nie sú pripravovaní na učenie, pričom učenie patrí medzi ich druhú najčastejšiu činnosť.⁶⁴ Respondenti spomedzi študentov prvého a druhého stupňa potom uvádzali, že výklad bol najčastejšie využívanou metódou ich učiteľov (84 %) a až 29 % respondentov sa stretlo s tým, že im učiteľ počas hodiny čítal texty.⁶⁵ Inými slovami na vysokých školách prevládajú monologizujúce metódy vzdelávania, ktoré nerozvíjajú mäkké zručnosti a často nevedú k dostatočnému získaniu odborných vedomostí a zručností študentmi.

Nedostatočný rozvoj mäkkých zručností potvrdzujú aj výsledky prieskumu Akademická štvrťhodinka.⁶⁶ Práve tieto zručnosti patria medzi najčastejšie požiadavky zamestnávateľov.⁶⁷

Na rozdiel od všeobecného vnímania na Slovensku, že doktorandské štúdium má pripraviť absolventa najmä pre akademický výskum, medzinárodné trendy ukazujú, že len menšina absolventov doktorandského štúdia získa prácu v akademickom prostredí.⁶⁸ Znižovanie pracovných miest na vysokých školách je realitou aj v ostatných rokoch na Slovensku, a tak sa zužuje priestor pre

⁶² CVTI SR, Štatistická ročenka, Školy, fakulty, študujúci I., II. a III. stupňa úhrnom 2006/2007 a 2022/2023. Dostupné na: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-vysoke-skoly.html?page_id=9596

⁶³ MESA10. Dotazníkový prieskum *To dá rozum* medzi študentmi doktorandského štúdia študujúcimi na vysokých školách na Slovensku. 2018. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/download/B20190922T000000290.xlsx>

⁶⁴ MESA10. Dotazníkový prieskum *To dá rozum* medzi študentmi doktorandského štúdia študujúcimi na vysokých školách na Slovensku. 2018. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/download/B20190922T000000290.xlsx>

⁶⁵ MESA10. Dotazníkový prieskum *To dá rozum* medzi študentmi vysokých škôl 1. a 2. stupňa VŠ štúdia na Slovensku. 2018. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/download/B20190922T000000276.xlsx>

⁶⁶ SAAVŠ SK. Dotazníkový prieskum Akademická štvrťhodinka. 2021. Dostupné na: https://saavs.sk/wp-content/uploads/2022/04/Tabulky_percentualneho_rozlozenia_odpovedi_projektu_Akademicka_stvrthodinka_zakladne.xlsx

⁶⁷ Ivana Molnárová, prezentácia na workshope: Zapojenie zamestnávateľov do rozvoja kvality vysokoškolského vzdelávania, SAAVŠ, 4. mája 2021, Dostupné na: https://saavs.sk/wp-content/uploads/2021/05/PrezentaciaSkills_final-4.pptx

⁶⁸ EUA. Doctoral Education – Taking Salzburg Forward. Implementation and New Challenges. Brussels: EUA 2016, s. 4. Dostupné na: <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?id=398>

začínajúcich akademikov. Okrem samotnej potreby podpory doktorandov v rámci publikačnej a vedeckej činnosti je pre zvýšenie predpokladu ich uplatnenia a pokračovania práce v akademickom prostredí potrebné rozvíjať u doktorandov aj prenositeľné zručnosti, ako schopnosť viesť tím, prezentovať, komunikačné zručnosti, a pod. Tieto zručnosti sú kľúčové i v akademickom svete, kde sa výskumníci uchádzajú o prácu, či o grant, prezentujú výsledky svojej práce, či vedú tím.

Na Slovensku absolventi druhého stupňa väčšinou pokračujú na doktorandskom štúdiu na rovnakej vysokej škole, resp. vo väčšine prípadov na pracovisku so školiteľom, u ktorého mali záverečnú prácu alebo s ním prišli do kontaktu počas výučby. Oproti iným európskym krajinám je to zo 72 % prípadov o 20 percentuálnych bodov častejšie.⁶⁹ Toto je možné aj vďaka tomu, že zákon o vysokých školách definuje prijímanie na doktorandské štúdium na základe témy, ktorú vysoká škola vypíše.⁷⁰ Podľa zistení projektu *To dá rozum* sa potenciálny školiteľ potom často dohodne s konkrétnym študentom na realizácii danej témy v rámci doktorátu.⁷¹ Súťaž o doktorandské miesta je tak pomerne obmedzená. To sa odzrkadľuje aj na veľmi nízkom podiele doktorandov zo zahraničia na našich vysokých školách. Zatiaľ čo v OECD krajinách je to 24 %, tak u nás len 12 %.⁷² Limitovaná súťaž nie je pozitívna, lebo vysoké školy takto nezískajú najlepšieho možného kandidáta, a zároveň to prispieva k ich väčšiemu uzavretiu, ktoré nepriamo ovplyvňuje inovácie vo vzdelávaní, tvorivej činnosti a spravovaní vysokých škôl.

Doktorandi sa pomerne často nesústredia na svoj dizertačný projekt, čo naznačuje informácia, že takmer 30 % respondentov projektu *To dá rozum* strávilo počas svojho štúdia v čase vyplňania dotazníka menej ako štvrtinu svojho času svojou dizertáciou. Zároveň až 17 % respondentov najviac času venovalo tvorivej činnosti nesúvisiacej s ich dizertáciou.⁷³ Toto môže znamenať negatívne ovplyvnenie kvality dizertačnej práce.

Doktorandi vnímajú ako problém aj nejasnosť ich postavenia (napr. status študenta, ktorý je však v niektorých prípadoch limitovaný – napr. po dosiahnutí 30 rokov sa na nich nevzťahujú niektoré študentské úľavy). Doktorandi zároveň nemajú zamestnanecké výhody ako dovolenka, nemocenská dávka alebo možnosť postarať sa o chorého člena domácnosti.⁷⁴ Doktorandi tiež učia študentov nižších stupňov a venujú sa tvorivej činnosti. Zákon o vysokých školách stanovuje, že doktorandský študijný program sa najmä zameriava na príspevok študenta k súčasnému stavu vedeckého a umeleckého poznania.⁷⁵ Inými slovami sa zameriava najmä na tvorivú činnosť. Navyše v rámci medzinárodných grantov sa doktorandské štúdium zaráta do vedeckej praxe (napr. Marie Skłodowska-Curie Action). V Európe je tendencia, aby doktorandi boli vecne skôr vnímaní ako začínajúci akademici⁷⁶, a to aj

⁶⁹ HASGALL, A., SAENEN, B., BORELL-DAMIAN, L. SURVEY Doctoral education in Europe today: approaches and institutional structures. Geneva: EUA 2019.

⁷⁰ Zákon o vysokých školách, § 54 ods. 5.

⁷¹ MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum medzi študentmi doktorandského štúdia študujúcimi na vysokých školách na Slovensku. Bratislava: MESA 10, 2018. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/docs/19081608010003emi1/>

⁷² OECD. Education at the Glance. Paris: OECD, Tabuľka B6.2 Incoming student mobility in tertiary education, by level of study (2020). September 2022. Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/3197152b-en/1/3/3/6/index.html?itemId=/content/publication/3197152b-en&_csp_=7702d7a2844b0c49180e6b095bf85459&itemIGO=oecd&itemContentType=book#figure-d1e18614

⁷³ MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum medzi študentmi doktorandského štúdia študujúcimi na vysokých školách na Slovensku. 2018. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/download/B20190922T000000290.xlsx>

⁷⁴ Hall, R. et al. Odporúčania pre skvalitnenie školstva na Slovensku: To dá rozum. Bratislava: MESA10, 2020. Dostupné na: https://todarozum.sk/admin/files/file_879_1620822885.pdf

⁷⁵ Zákon o vysokých školách 131/2002 Z. z., § 54 ods. 5

⁷⁶ European Commission. The European Charter for Researchers The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers. 2005, s. 14. Dostupné na: https://euraxess.ec.europa.eu/sites/default/files/am509774cee_en_e4.pdf

napriek ich formálnemu postaveniu študenta v súvislosti s uplatňovaním princípov Bolonského procesu.

5.2. Zvýšenie atraktívnosti a kvality doktorandského štúdia a rozvoj kompetencií akademických pracovníkov vysokých škôl

Rozvoj a zvýšenie atraktívnosti a kvality doktorandského štúdia je kľúčovou otázkou udržania talentu a zvyšovania kvality výskumu a vzdelávania. Cieľom štátnej politiky v oblasti vysokého školstva bude zvýšiť atraktívnosť a kvalitu doktorandského štúdia a rozvoj kompetencií akademických pracovníkov vysokých škôl.

Opatrenie č. 18 (pozri prílohu č. 1): Ministerstvo pripraví analýzu (resp. stratégiu rozvoja) doktorandského štúdia, vytvorí systém pravidelného mapovania vývoja doktorandského štúdia na Slovensku a následne bude realizovať pravidelnú aktualizáciu tejto stratégie. Za týmto účelom zabezpečí aj pravidelný dotazníkový prieskum medzi doktorandmi.

Prostredníctvom grantovej schémy, resp. v nadväznosti na koncept výkonnostných zmlúv, ministerstvo podporí vznik doktorandských a postdoktorandských škôl.⁷⁷ Na vysokých školách, alebo ich súčastiach, kde nebudú poskytované doktorandské programy, bude podporovaný vznik postdoktorandských škôl, teda škôl pre začínajúcich akademikov, ktoré budú mať podobné zameranie ako doktorandské školy. Po vybudovaní takýchto škôl sa v prípade dostatočných kapacít zväzi rozšírenie takýchto služieb aj pre služobne starších akademikov, pokiaľ prejavia záujem a v minulosti nemali k takémuto vzdelávaniu prístup.

Jednou z oblastí, na ktoré sa takéto školy zamerajú, je rozvoj akademických zručností (napr. výskumný dizajn; ako správne akademicky písať a publikovať; ako kvalitne učiť; ako rozvíjať u študentov okrem vedomostí a odborných zručností aj mäkké zručnosti; dodržiavanie akademickej etiky; práca v režime otvorenej vedy). Rozvíjanie pedagogických zručností by sa malo navyše zameriavať aj na prácu so študentmi so špecifickými potrebami, so zahraničnými študentmi a rozvíjanie integrácie pri práci v zmiešaných skupinách slovenských a zahraničných študentov, ale napr. aj na oblasť efektívneho a účinného vedenia záverečných prác, či systematického vyhodnocovania kvality svojej vlastnej výučby (tzv. akčný výskum). Vhodným nástrojom kariérového rozvoja je aj mentoring (resp. job shadowing), či už na vlastnej inštitúcii, alebo na partnerských inštitúciách na Slovensku a v zahraničí⁷⁸.

Doktorandské a postdoktorandské školy by pri rozvíjaní akademických zručností mali úzko spolupracovať s akademickými knižnicami, ktoré v zahraničí štandardne poskytujú poradenstvo v oblasti otvoreného prístupu, akademického publikovania a autorského práva, disponujú znalosťami v spracovávaní a údržbe vedeckých dát a manažmentu vedeckých dát. Zároveň môžu rozvíjať u doktorandov a začínajúcich akademikov relevantné zručnosti pre prácu v režime otvorenej vedy a pre prácu s otvorenými vzdelávacími zdrojmi (napr. starostlivosť o agendu trvalých identifikátorov v akademickom publikovaní, problematika správy vedeckých dát, problematika open access publikovania, druhy repozitárov, nakladanie so vzdelávacími zdrojmi s licenciou CC BY alebo CC BY-SA a tvorba takýchto zdrojov).

⁷⁷ Vzdelávanie postdoktorandov v rámci doktorandských škôl je v Európe bežnou praxou ako odpoveď na fakt, že postdoktorandi už nie sú len krátkodobou prechodnou pozíciou, ale dlhodobejším statusom a tak potrebujú podporu. Bližšie pozri HASGALL, A. a Peneoasu, A-M. SURVEY Doctoral education in Europe today: current developments and trends. Geneva: EUA 2022.

⁷⁸ Možnosť mentoringu a job shadowingu na zahraničných inštitúciách je súčasťou podpory v rámci programu EÚ Erasmus+.

Druhou oblasťou je rozvoj prenositeľných zručností (tímová práca, prezentačné zručnosti, líderstvo/riadenie tímov a pod.), kde vzniká priestor využitia ľudí z praxe v rámci poskytovania takýchto zručností. Týmto by sa na jednej strane doktorandi a postdoktorandi lepšie oboznámili s potrebami zamestnávateľov mimo akademického prostredia a zručnosti by boli rozvíjané profesionálmi. Na druhej strane by sa zástupcovia praxe bližšie oboznámili s prostredím akademických inštitúcií a so schopnosťami doktorandov a postdoktorandi, čím by sa mohol zvýšiť záujem praxe o týchto pracovníkov, ktorých zatiaľ zamestnávateľa mimo akademického prostredia nevnímajú ako atraktívnych zamestnancov.⁷⁹ Jedným z príkladov zamerania takýchto škôl je rozvoj vedomostí z oblasti technickej normalizácie na zabezpečenie budúcich odborníkov so znalosťami v oblasti technickej normalizácie. Cieľom je pripraviť odborníkov v technických oblastiach na tvorbu technických noriem na národnej, európskej a medzinárodnej úrovni s možnosťou ovplyvňovania globálneho trhu.

V rámci doktorandských a postdoktorandských škôl, alebo prostredníctvom iných organizačných jednotiek, majú byť do rozvoja zručností zahrnuté aj kariérové centrá pre doktorandov a postdoktorandov, ktoré im pomôžu s nastavením si kariérovej cesty, jej prepájaním s akademickým prostredím a trhom práce mimo akademického prostredia, a pod. Rovnako treba budovať vzdelávanie (budúcich) akademických pracovníkov aj v spolupráci s akademickými knižnicami, ktoré v zahraničí štandardne poskytujú poradenstvo v oblasti otvoreného prístupu, akademického publikovania a autorského práva, disponujú znalosťami v spracovávaní a údržbe vedeckých dát a manažmentu vedeckých dát a zároveň môžu rozvíjať u doktorandov a postdoktorandov relevantné zručnosti pre prácu v režime otvorenej vedy a pre prácu s otvorenými vzdelávacím zdrojmi.

Školitelia budú rozvíjaní v zručnosti ako kvalitne viesť doktorandov v doktorandských a postdoktorandských školách, resp. v organizačných jednotkách rozvíjajúcich pedagogické zručnosti. Školitelia by mali tiež mať dostatok času na vedenie doktorandov. Na získanie viac času im pomôže to, že niektoré ich úlohy preberie doktorandská škola. Ďalším nástrojom by malo byť školenie doktorandov viacerými školiteľmi, čo sa javí byť v Európe rastúci trend.⁸⁰ Pričom jeden z týchto školiteľov by mal mať na starosti profesijný rozvoj doktoranda a jeho well-being. Mal by mu teda pomôcť vo vytváraní si jeho vzdelávacej cesty (výber konferencií, mobility, školení a pod.), ale aj v prípadoch, ak má iné problémy. Ako ukazujú medzinárodné výskumy, duševné zdravie doktorandov sa za ostatné roky zhoršuje a zvyšuje sa podiel tých, ktorí trpia úzkosťami alebo depresiami.⁸¹ Odbornú pomoc by potom poskytovali organizačné jednotky zodpovedné aj za služby pre študentov.

Doktorandské a postdoktorandské školy môžu byť zdieľané medzi súčasťami danej vysokej školy, s inými vysokými školami na Slovensku a v zahraničí, ako aj s výskumnými inštitúciami na Slovensku a v zahraničí, ktoré pripravujú doktorandov. Kľúčové je, aby boli čo najefektívnejšie využité ľudské zdroje. Zároveň zdieľanie vysokými školami môže podporiť ich interdisciplinaritu a internacionalizáciu doktorandského štúdia. Oboje je kľúčové pre akademickú kariéru, a teda aj pre kvalitné doktorandské štúdium.

⁷⁹ GANDŽALOVÁ K., KAHANCOVÁ M., KOSTOLNÝ J., VYSKOČÁNIOVÁ A. Štúdia o skúsenostiach zamestnávateľov so zamestnávaním vysokokvalifikovaných a nízko/stredne kvalifikovaných absolventov na slovenskom trhu práce. Bratislava: MESA10 a Stredoeurópsky inštitút pre výskum práce (CELSI), 2018.

⁸⁰ HASGALL, A., SAENEN, B., BORELL-DAMIAN, L. SURVEY Doctoral education in Europe today: approaches and institutional structures. Geneva: EUA 2019.

⁸¹ Editorial. The mental health of PhD researchers demands urgent attention: Anxiety and depression in graduate students is worsening. The health of the next generation of researchers needs systemic change to research cultures. Nature. 13. november 2019, Dostupné na: <https://www.nature.com/articles/d41586-019-03489-1>

V rámci prípravy analýzy/stratégie sa bude analyzovať aj potreba prípadného predĺženia štandardnej dĺžky (denného) doktorandského štúdia. Potrebu takejto analýzy potvrdzuje aj situácia v ostatných rokoch v Európe (výsledky prieskumu EUA-CDE preukazujú, že takmer 50 % respondentov z 32 krajín uviedlo, že doktorandské štúdium v priemere trvá 4,5 a viac rokov).⁸² Taktiež v rámci analýzy sa prehodnotí možnosť byť prijatý na doktorandské štúdium aj s vlastným projektom, t. j. nielen na vopred vypísanú tému, čo sa môže javiť ako zmysluplné najmä v spoločenských a humanitných vedách, ako aj v teoreticky orientovaných programoch v ostatných vedách, kde študent nemusí byť súčasťou tímu a často pracuje samostatne.

V rámci analýzy sa identifikujú podmienky a možnosti zlepšenia internacionalizácie doktorandského štúdia (napr. analýzou zameranou na možnosti zvýšenia počtu doktorandských programov poskytovaných v cudzom (predovšetkým anglickom) jazyku;⁸³ počtu doktorandov, ktorí prídu zo zahraničia na celé štúdium; aktívnej účasti doktorandov aspoň na jednej medzinárodnej konferencii, ktorá v ich odbore patrí medzi najzásadnejšie;⁸⁴ podielu doktorandov slovenských vysokých škôl zúčastňujúcich sa mobilít v trvaní minimálne jedného semestra; angažovania oponentov a/alebo školiteľov/spoluškoliteľov (konzultantov) zo zahraničia; písania záverečných prác v angličtine).

Zváži sa zavedenie na prax orientovaných doktorandských programov, tzv. priemyselných/profesijných doktorátov. Ide o doktoráty v spolupráci s praxou, kde študent pracuje na probléme relevantnom pre firmu, či iný subjekt praxe, ktorý potom finančne prispieva na doktorát. Väčšinou sú doktoráty v odboroch naviazaných na priemyselné odvetvia, kde sú kľúčové inovácie. Existujú však aj v humanitných a spoločenských vedách.⁸⁵ Zavedením týchto doktorátov sa tiež môže adresovať problém, že veľká časť absolventov doktorandského štúdia nenájde uplatnenie v akademických inštitúciách. Zváži sa tiež zavedenie výskumných grantov pre doktorandov (príp. aj pre postdoktorandov) na zbieranie a spracovávanie dát pre účely ich dizertácie. Zavedenie grantov prispeje k zlepšeniu schopnosti doktorandov získavať grantové prostriedky a implementovať úspešne granty.

Taktiež sa vypracuje analýza, ktorá sa zameria na prípadnú zmenu statusu doktorandov zo študentov na začínajúcich výskumníkov, čo je trendom vo väčšine európskych krajín, a to bez prípadných sprievodných javov (napr. sa ponechá čistý príjem doktorandov na úrovni štipendií v čase realizovania tejto zmeny).

Podpora kariérového rozvoja akademických pracovníkov sa bude realizovať aj podporou pri zriaďovaní centier EURAXESS⁸⁶ na vysokých školách, alebo formou zdieľaných centier EURAXESS medzi viacerými vysokými školami, čím sa v lepšej miere podarí presadzovať princípy Európskej charty výskumných

⁸² HASGALL, A., SAENEN, B., BORELL-DAMIAN, L. SURVEY Doctoral education in Europe today: approaches and institutional structures. Geneva: EUA 2019.

⁸³ Vytvorenie väčšieho počtu doktorandských programov v angličtine okrem internacionalizácie našich doktorandov doma prinesie väčšiu atraktivitu našich VŠ pre doktorandov zo zahraničia. Ukazujú to príklady z Holandska so 42 %, Švédska s 38 % a Dánska s 36 % podielom zahraničných absolventov doktorandského štúdia v anglickom jazyku. OECD. Education at the Glance. Paris: OECD 2019, s. 248 – 249 a Tabuľka B7.2 Share of international doctoral graduates. September 2019. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/888933981039>

⁸⁴ Podľa zistení To dá rozum sa doktorandi prevažne zúčastňujú na konferenciách na Slovensku alebo konferenciách organizovaných ich školou či jej zamestnancami. Takmer polovica respondentov spomedzi denných doktorandov chodí na konferencie najmä kvôli splneniu formálnych požiadaviek. (MESA10. Dotazníkový prieskum To dá rozum medzi študentmi doktorandského štúdia študujúcimi na vysokých školách na Slovensku. 2018.)

⁸⁵ Vědavýzkum.cz (TH, JT) Průmyslové doktoráty v Česku: Budoucnost spolupráce akademického a soukromého sektoru? 7.2.2023, Dostupné na: <https://vedavyzkum.cz/z-domova/z-domova/prumyslove-doktoraty-v-cesku-budoucnost-spoluprace-akademického-a-soukromeho-sektoru>

⁸⁶ <https://euraxess.ec.europa.eu/useful-information/about-euraxess>

pracovníkov a Kódexu správania pre nábor výskumných pracovníkov na slovenských vysokých školách⁸⁷. Ministerstvo taktiež bude podporovať, aby si vysoké školy, ktoré už získali značku Európskej komisie „HR Excellence in Research“, túto značku udržali, prípadne aby sa ďalšie vysoké školy zapojili do procesu jej získania. Týmto krokmi sa podporí medzinárodná výmena dobrých skúseností v oblasti rozvoja ľudských zdrojov potrebných pre kvalitný výskum, a tiež sa prispeje k zdieľaniu spoločných štandardov v tejto oblasti s cieľom zvyšovania kvality vysokých škôl nielen ako vzdelávacích, ale aj výskumných inštitúcií.

6. Záver

Dlhodobý zámer určuje postup ministerstva v ďalších rokoch pri tvorbe štátnej politiky v oblasti vysokého školstva. Dlhodobý zámer tvorí ucelený rámec pre aktivity a ciele ministerstva vo vymedzenej oblasti v nasledujúcich rokoch. V prílohe dlhodobého zámeru sú uvedené konkrétne opatrenia a ich podrobnejšie vymedzenie s plánovanou realizáciou v rokoch 2023 – 2028. Naplnenie viacerých zámerov je podmienené zabezpečením ich financovania, primárne z dodatočných zdrojov. Podľa § 102 ods. 2 písm. b) zákona o vysokých školách bude každoročne aktualizované plnenie a dopady dlhodobého zámeru. Každý rok bude otvorená možnosť adaptovať dlhodobý zámer v súlade s meniacimi sa podmienkami a novými trendami vo vzdelávacej, výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti pre oblasť vysokých škôl.

⁸⁷ <https://euraxess.ec.europa.eu/jobs/charter>

Príloha č. 1: Prehľad opatrení so začiatkom realizácie v rokoch 2023 - 2028

Názov opatrenia:	1. Prerokovanie dlhodobých zámerov vysokých škôl a ich aktualizácií
Trvanie:	2024 – 2025
Stručný opis:	Ministerstvo v súlade s § 102 ods. 2 písm. d) zákona o vysokých školách nastaví proces na prerokovanie a vyhodnocovanie dlhodobých zámerov vysokých škôl a ich aktualizácií, pričom určí termín a formu predkladania týchto dlhodobých zámerov tak, aby bol v súlade s procesom prípravy a parametrizácie poskytovania štátnej dotácie a špecificky výkonnostných zmlúv s vysokými školami, s čím súvisí aj agregovanie spoločenských potrieb a merateľných ukazovateľov ich vyhodnocovania.
Výstup:	Hodnotiace správy z prerokovania spolu s odporúčaniami pre 20 verejných vysokých škôl.
Nadväzujúce opatrenia:	Dopĺňanie týchto správ na základe každoročných aktualizácií
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov

Názov opatrenia:	2. Zvýšenie počtu profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov
Trvanie	2023 – 2025
Stručný opis:	Ministerstvo bude svojimi nástrojmi pôsobiť na zmenu štruktúry kvalifikácií absolventov vysokých škôl s cieľom redukovat počet absolventov druhého stupňa v súlade so spoločenskými potrebami a s medzinárodnými trendmi.
Výstup	Zvýšenie počtu profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov najmenej na 10 % z celkového počtu bakalárskych študijných programov do konca roku 2025.
Nadväzujúce opatrenia:	Sledovať a pravidelne vyhodnocovať uplatnenie absolventov týchto študijných programov.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov

Názov opatrenia:	3. Príprava právnych úprav pre vznik krátkych programov terciárneho vzdelávania a mikroosvedčení
Trvanie:	2024
Stručný opis:	Ministerstvo iniciuje príslušné právne úpravy a podporí vznik krátkych programov terciárneho vzdelávania tak, aby boli priepustné smerom k vysokoškolskému vzdelávaniu a komplementárne so systémom celoživotného vzdelávania, vrátane právnej úpravy poskytovania mikroosvedčení. Samotný proces prípravy právnej úpravy vrátane podkladových materiálov bude koncentrovaný do roku 2025, v roku 2026 bude pokračovať legislatívny proces prijímania navrhutej úpravy a následne jeho implementácia.

Výstup:	Návrh právnej úpravy
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladajú sa.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Navýšenie personálnych kapacít o 1 štátnozamestnanecké miesto na útvare ministerstva venujúceho sa vysokému školstvu (momentálne sekcia vysokých škôl)

Názov opatrenia:	4. Zmeniť koncept študentov so špecifickými potrebami
Trvanie:	2024 – 2028
Stručný opis:	<p>Zmeniť koncept študentov so špecifickými potrebami z horizontálneho členenia študentov do kategórií podľa znevýhodnenia na študentov zažívajúcich prekážky pri učení a v prístupe k vzdelávaniu, ktorý na naplnenie svojho vzdelávacieho potenciálu potrebuje poskytnutie a uplatnenie podporných opatrení, a to vrátane identifikácie takýchto študentov. Pri definícii konceptu by sa malo spolupracovať s útvarem ministerstva venujúceho sa otázkam inklúzie, poradenstva a vzdelávaniu národnostných menšín (aktuálne sekcia národnostného a inkluzívneho vzdelávania) a Národným inštitútom vzdelávania a mládeže (NIVAM) a vychádzať z nimi pripraveného katalógu podporných opatrení. Ďalší posun je tiež potrebné spraviť pri skríningu a diagnostike študentov, ktoré by nemali slúžiť len na identifikovanie potrieb, ale aj na odporúčania na nastavenie účinnej podpory tak, aby študent mohol plne uplatniť svoj vzdelávací potenciál. Toto pomôže aj pri prechode žiakov, ktorí boli prijímateľmi podporných opatrení na nižších stupňoch vzdelávania s jednoduchším prechodom na štúdium na vysokej škole, keďže bude možné jednoduchšie nadviazať na podporné opatrenia, ktoré mali na nižších stupňoch.</p> <p>V súvislosti s vytvorením nového konceptu študenta so ŠP bude tiež potrebné zmeniť § 100 ods. 2 zákona o vysokých školách, kde sa hovorí o definícii študenta so ŠP. V nadväznosti na uvedené sa bude analyzovať aj metodika financovania študentov so špecifickými potrebami.</p>
Výstup:	Nový koncept študenta so špecifickými potrebami Novela § 100 ods. 2 zákona o vysokých školách.
Nadväzujúce opatrenia:	Úprava vnútornej štruktúry metodiky rozpisu a rozpisu dotácie v podprograme 077 15 sociálna podpora študentov
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Navýšenie personálnych kapacít o 2 štátnozamestnanecké miesta na útvare ministerstva venujúceho sa vysokému školstvu (momentálne sekcia vysokých škôl): platí spoločne pre opatrenia 4, 5 a 6.

Názov opatrenia:	5. Vytvorenie katalógu podporných opatrení
Trvanie:	2024 – 2026
Stručný opis:	Vytvorenie katalógu podporných opatrení, ktoré sú potrebné pre prekonanie prekážok študentov vysokoškolského štúdia v akademickom a neakademickom živote, a to najmä pre podporu študijnej úspešnosti, inklúziu špecifických skupín, podporu študentov, ktorí čelia závažnejším prekážkam buď kvôli zdravotnému znevýhodneniu alebo bariéram na strane vysokej školy. Zrealizuje sa tiež analýza spôsobu financovania podporných opatrení s ohľadom na kompatibilitu s vytvoreným katalógom a na základe nej sa zväží úprava spôsobu ich financovania.
Výstup:	Katalóg podporných opatrení a úprava systému inštitucionálnej a finančnej podpory v súlade s katalógom podporných opatrení
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladajú sa.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Navýšenie personálnych kapacít o 2 štátnozamestnanecké miesta na útvare ministerstva venujúceho sa vysokému školstvu (momentálne sekcia vysokých škôl): platí spoločne pre opatrenia 4, 5 a 6.

Názov opatrenia:	6. Stratégia pre dobudovanie odborných kapacít na poskytovanie podporných opatrení
Trvanie:	2024-2025
Stručný opis:	Bude prijatá stratégia, ktorá navrhne zvýšenie dostupnosti a kvality skríningových, diagnostických a podporných služieb pre študentov vysokých škôl. Jej výstupom by mali byť aj odporúčania ako zvýšiť spoluprácu a rozdeliť kompetencie medzi vysokými školami a zariadeniami poradenstva a prevencie (ZPP), rovnako ako s ďalšími partnermi z verejného a súkromného sektora.
Výstup:	Prijatá stratégia
Nadväzujúce opatrenia:	Opatrenia realizujúce odporúčania stratégie.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Navýšenie personálnych kapacít o 2 štátnozamestnanecké miesta na útvare ministerstva venujúceho sa vysokému školstvu (momentálne sekcia vysokých škôl): platí spoločne pre opatrenia 4, 5 a 6.

Názov opatrenia:	7. Podpísanie výkonnostných zmlúv s verejnými vysokými školami a ich implementácia
Trvanie:	2023 – 2028

Stručný opis:	V priebehu roku 2023 sa podpíšu výkonnostné zmluvy na roky 2024 – 2028 so všetkými verejnými vysokými školami na plnenie merateľných ukazovateľov za roky 2024 – 2026.
Výstup:	20 podpísaných výkonnostných zmlúv s verejnými vysokými školami
Nadväzujúce opatrenia:	Úprava metodiky rozpisu štátnej dotácie na roky 2024 - 2028
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Ponechanie príslušných personálnych kapacít (4 štátnozamestnaneckých miest na roky 2024-2028) na útvare ministerstva venujúceho výkonnostným zmluvám (momentálne odbor stratégií a koncepcií vedy, výskumu a vysokých škôl) po skončení financovania týchto miest z Plánu obnovy a odolnosti.

Názov opatrenia:	8. Úprava metodiky rozpisu štátnej dotácie
Trvanie:	2024 – 2028
Stručný opis:	Cieľom reformy metodiky rozpisu štátnej dotácie je posilniť dlhodobú stabilitu a predvídateľnosť štátnych dotácií pre verejné vysoké školy, najmä prostredníctvom posilnenia stabilných výkonových prvkov inštitucionálneho financovania, a zavedenia prvkov výkonového projektového financovania, orientovaného viac na budúci merateľný výkon, než na minulé relatívne výkony (výkonnostné zmluvy).
Výstup:	Upravené znenie metodiky rozpisu štátnej dotácie na roky 2024 – 2028
Nadväzujúce opatrenia:	Analýza dopadov zmien.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Zvýšenie štátnej dotácie (transfer verejným vysokým školám v rámci programu 077) od roku 2024 o 7 % v roku 2024, o 10 % v roku 2025 a o 13 % v roku 2026.

Názov opatrenia:	9. Analýza dopadov zmien metodiky rozpisu štátnej dotácie v rokoch 2024 – 2026.
Trvanie:	2026
Stručný opis:	V roku 2026 sa vykoná analýza dopadov tejto stabilizácie a ministerstvo buď ponechá tieto podiely v nezmenenej podobe na obdobie 2027 – 2029, alebo ich na základe analýzy pozmení a vydá nové upravené podiely, avšak aj tie budú stabilné na celé obdobie 2027 – 2029. Ministerstvo sa s výnimkou drobných technických úprav vyvaruje vykonávania zásadných zmien v metodike rozpisu štátnej dotácie pre verejné vysoké školy.
Výstup:	Analýza
Nadväzujúce opatrenia:	Stanovenie princípov metodiky rozpisu štátnej dotácie na roky 2027 – 2029

Väzba na strategické ciele dokumentu:	Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii
---------------------------------------	---

Názov opatrenia:	10. Analýzy a monitorovanie strategického financovania verejných vysokých škôl.
Trvanie:	2023 – 2028
Stručný opis:	Ministerstvo vykoná každoročne analýzu všetkých metodík rozpisu dotácie a rozpisov dotácie na súčasti (fakulty a iné súčasti) na jednotlivých verejných vysokých školách. Cieľom týchto analýz bude zistiť, aké zmeny uskutočňujú orgány verejných vysokých škôl (akademický senát a správna rada) v porovnaní s metodikou rozpisu a rozpisom dotácie ministerstva.
Výstup:	Každoročná analýza
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladajú sa.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii

Názov opatrenia:	11. Vykonanie periodického hodnotenia vedeckej, výskumnej a inej tvorivej činnosti VER 2027
Trvanie:	2024-2028
Stručný opis:	Vykonanie ďalšieho kola periodického hodnotenia výskumnej, vedeckej a inej tvorivej činnosti VER 2027, ktoré uskutočnia medzinárodné hodnotiace komisie a v ktorom sa okrem hodnotenia tvorivých výstupov bude hodnotiť aj spoločenský dopad tvorivej činnosti a výskumné prostredie.
Výstup:	Profily kvality tvorivej činnosti pre verejné vysoké školy a verejné výskumné inštitúcie
Nadväzujúce opatrenia:	Úprava metodiky rozpisu štátnej dotácie od roku 2028
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Reforma metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám reflektujúca ich diverzifikáciu v špecializácii
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Ponechanie príslušných personálnych kapacít (5 štátnozamestnaneckých miest) na útvare ministerstva venujúcemu sa periodickému hodnoteniu (momentálne odbor stratégií a koncepcií vedy, výskumu a vysokých škôl) po skončení financovania týchto miest z Plánu obnovy a odolnosti.

Názov opatrenia:	12. Definovanie a implementácia inštitucionálnych politík otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania na všetkých vysokých školách
Trvanie:	2024 – 2027
Stručný opis:	Vysoké školy vypracujú koncepciu svojich politík otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania, v ktorej budú definovať svoje špecifické postupy a opatrenia. Tieto koncepcie by mali byť reflektované v dlhodobých zámeroch vysokých škôl. Mali by obsahovať aj zriadenie si priečinku

	v repozitári Zenodo alebo v inom existujúcom verejne dostupnom repozitári.
Výstup:	Koncepcie politiky otvorenej vedy a otvoreného vzdelávania
Nadväzujúce opatrenia:	Otvorenie vzdelávacích a vedeckých zdrojov.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Názov opatrenia:	13. Otvorenie vzdelávacích a vedeckých zdrojov
Trvanie:	2024 – 2027
Stručný opis:	Informačné zdroje na vyučovanie, vzdelávanie a výskum, kde je vydavateľom vysoká škola/autorom vysokoškolský učiteľ alebo študent, budú sprístupnené online v repozitári Zenodo alebo v inom verejne dostupnom repozitári a budú obsahovať zákonné povolenie autora/autorov na otvorené použitie (verejnú licenciu). Tieto umožnia komukoľvek voľne používať, prispôbovať a zdieľať zdroj v maximálnej miere v súlade s otvorenou licenciou Creative Commons BY alebo CC BY-SA. Obdobný prístup bude cielený aj pri vedeckých výstupoch. Pokiaľ budú vzdelávacie zdroje alebo vedecké publikácie (resp. aj iné výstupy, ak tomu nebráni ochrana hospodárskej súťaže alebo iná legislatíva, napr. v oblasti bezpečnosti štátu) tvorené z verejne financovaných grantov, bude sa v grantových výzvach požadovať ich zverejnenie s verejnou licenciou.
Výstup:	<p>Analýza stavu otvorených vzdelávacích zdrojov na vysokých školách.</p> <p>Metodické usmernenie tvorby a využívania otvorených vzdelávacích zdrojov.</p> <p>Smernica č. 46/2011, ktorou sa určuje forma a termín predkladania výročnej správy o činnosti vysokej školy a výročnej správy o hospodárení vysokej školy z 19. septembra 2011 po aktualizácii obsahuje v rámci výročných správ vysokých škôl požiadavku na poskytnutie informácie o podiele otvorených vzdelávacích zdrojov vydaných vysokou školou/učiteľmi/študentmi.</p> <p>Požiadavka v grantových výzvach zverejňovať vzdelávacie zdroje s verejnou licenciou, ak ich tvorba bola financovaná z grantov z verejných zdrojov (ak zverejnením nedôjde bezprostredne k narušeniu hospodárskej súťaže alebo zverejneniu nebráni iná legislatíva, napr. v oblasti bezpečnosti štátu); obdobne aj pri vedeckých výstupoch.</p> <p>Vo všetkých prípadoch, kde je to možné, učebnice, monografie a skriptá a iné vzdelávacie zdroje, kde je vydavateľstvom vysoká škola/autorom vysokoškolský učiteľ alebo študent, sú dostupné v maximálnej miere online (vo verejne dostupnom repozitári, napr. Zenodo) a publikované s verejnými licenciami vo forme otvorených vzdelávacích zdrojov (CC BY alebo CC BY-SA).</p>

Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladajú sa.
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Názov opatrenia:	14. Vypracovať a prijať Národnú stratégiu pre otvorené vzdelávanie SR na roky 2025 – 2030 spolu s prvým akčným plánom na roky 2025 – 2026
Trvanie:	2024 – 2025
Stručný opis:	MŠVVaŠ SR v spolupráci s Kontaktnou kanceláriou pre otvorený prístup CVTI SR pripraví participatívnym spôsobom Národnú stratégiu pre otvorené vzdelávanie a jej prvý akčný plán. Stratégia by mala umožniť využívanie výhod otvoreného vzdelávania akými sú spolupráca, zdieľanie a opätovné použitie vzdelávacích zdrojov. Rovnako aj vytváranie partnerstiev, študijných skupín a komunity praktík okolo technológií, výučby a učenia sa. Je tiež dôležitá pre dosiahnutie spoločného jazyka v oblasti otvoreného vzdelávania medzi všetkými relevantnými záujmovými stranami. Stratégia bude vytvárať priestor pre rozvoj otvoreného vzdelávania na slovenských vysokých školách prostredníctvom právnych úprav a finančného zázemia. Bude reflektovať slovenský vzdelávací a právny rámec ako aj medzinárodné štandardy otvoreného vzdelávania ako UNESCO Recommendation on Open Educational Resources a European Commission Policy recommendations on open education in Europe (OpenEdu Policies).
Výstup:	Národná stratégia pre otvorené vzdelávanie SR na roky 2025 – 2030 Akčný plán na roky 2025 – 2026
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladá sa
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Názov opatrenia:	15. Vytvorenie pracovnej skupiny pre akademickú a vedeckú integritu a etiku
Trvanie:	2023
Stručný opis:	Vznik pracovnej skupiny pre akademickú a vedeckú integritu a etiku, ktorá zastrešuje témy a aktivity v oblasti vedeckej a akademickej integrity a etiky. Bude mať najmä ideovú a koordinačnú úlohu pri príprave národného etického kódexu. V prípade potreby pracovná skupina identifikuje aj potrebu prípadných právnych úprav v súvisiacich so širším synergickým prístupom k akademickej a vedeckej etike a integrite.
Výstup:	Vznik pracovnej skupiny pre akademickú a vedeckú integritu a etiku.
Nadväzujúce opatrenia:	Vytvorenie Národného etického kódexu v akademickej a vedeckej oblasti
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Názov opatrenia:	16. Vytvorenie Národného etického kódexu synergicky zastrešujúceho akademickú a vedeckú oblasť
Trvanie:	2024
Stručný opis:	Tvorba Národného etického kódexu vyplýva zo zákona č. 172/2005 o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja. Kódex vytvorí štandardy pre akademickú a vedeckú integritu a výskumnú etiku. V prípade potreby právnych úprav súvisiacich so širším synergickým prístupom k akademickej a vedeckej etike a integrite ministerstvo školstva pripraví príslušný návrh na úpravu legislatívy.
Výstup:	Národný etický kódex v akademickej a vedeckej oblasti
Nadväzujúce opatrenia:	Tvorba, aktualizácia a implementácia etických kódexov na úrovni vysokých škôl
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Názov opatrenia:	17. Tvorba, aktualizácia a implementácia etických kódexov na úrovni vysokých škôl
Trvanie:	2025
Stručný opis:	Tvorba inštitucionálnych etických kódexov na jednotlivých vysokých školách, reflektujúcich požiadavky národného etického kódexu. Kontrolu kvality pripravených kódexov posúdi Národná etická komisia.
Výstup:	Vytvorené alebo aktualizované etické kódexy na všetkých vysokých školách
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladá sa
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora princípov otvorenej vedy, otvoreného vzdelávania a akademickej etiky na vysokých školách

Názov opatrenia:	18. Podpora kariérového rozvoja pre vyššiu kvalitu výskumu a vzdelávania
Trvanie:	2024 – 2028
Stručný opis:	Ministerstvo pripraví analýzu (resp. stratégiu rozvoja) doktorandského štúdia, ktorú bude aktualizovať. Zároveň bude vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl podporovať opatrenia rozvíjajúce tretí stupeň vysokoškolského štúdia a zručnosti (začínajúcich) akademikov na vybraných vysokých školách. Tieto opatrenia budú môcť zahŕňať napr. budovanie a rozvoj doktorandských, ale aj postdoktorandských škôl, resp. centier, s cieľom zvyšovať kompetencie a zručnosti (začínajúcich) akademikov (v prípade doktorandov aj s cieľom zlepšiť zručnosti školiteľov a celkovo kvalitu procesu (začínajúcich) akademikov v oblasti práce, vedenia doktorandov a (začínajúcich) akademikov v oblasti práce), pripraviť ich na prácu v rámci akademickeho prostredia a tiež aj mimo neho (možné tiež zdieľanie doktorandskej/postdoktorandskej školy viacerými vysokými školami,

	prípadne vedeckými inštitúciami, vrátane zahraničných a vytvorenie aj školy len pre začínajúcich akademikov, pokiaľ na danej inštitúcii nie je poskytované doktorandské štúdium), tvorba alebo posilnenie grantových schém podporujúcich výskum v rámci dizertácie doktorandov alebo výskumné projekty postdoktorandov, podpora interdisciplinariny a internacionalizácie štúdia, medzinárodných mobilit doktorandov, prepojenia s praxou a inovácie doktorandských študijných programov (vrátane napr. uskutočňovania tzv. profesijných doktorátov).
Výstup:	Analýza / stratégia rozvoja doktorandského štúdia Podpora opatrení vysokých škôl prostredníctvom výkonnostných zmlúv, prípadne financovanie na základe výzvy vysokým školám na predkladanie rozvojových projektov Zriadenie centier EURAXESS na vysokých školách a ich zapojenie do európskej siete EURAXESS Vysoké školy si udržali značku Európskej komisie „HR Excellence in Research“, resp. získali ju v priebehu sledovaného obdobia
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladá sa
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora kariérového rozvoja pre vyššiu kvalitu výskumu a vzdelávania; podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Navýšenie personálnych kapacít o 1 štátnozamestnanecké miesto na útvare ministerstva venujúcemu sa vysokému školstvu (momentálne sekcia vysokých škôl)

Názov opatrenia:	19. Zlepšenie riadenia vysokých škôl a ich efektívnosti
Trvanie:	2024 – 2028
Stručný opis:	Podpora opatrení inovujúcich a zlepšujúcich riadenie a organizáciu vysokých škôl a opatrení zvyšujúcich efektívnosť činností, ktoré netvoria tzv. <i>core</i> aktivity. Prioritne sa podporia organizačné opatrenia umožňujúce lepšiu implementáciu strategických cieľov vysokých škôl a ich diverzifikáciu. Rovnako sa podporia opatrenia zlepšujúce prepájanie vysokých škôl, napr. zavádzanie spoločne využívaných služieb, pracovísk, resp. centier zdieľaných služieb, ktoré poskytujú rôzne typy služieb (napr. prevádzkové, právne, verejné obstarávanie, IT, účtovné, personalistika, podpora študentov, projektové centrum) viacerým vysokým školám, pričom tieto opatrenia zlepšujú podporu všetkým študentom a pracovníkom vysokých škôl s dosiahnutím lepšej výkonovej a nákladovej efektívnosti, resp. kvality a rozsahu predmetnej služby.
Výstup:	Podpora opatrení vysokých škôl prostredníctvom výkonnostných zmlúv, prípadne financovanie na základe výzvy vysokým školám na predkladanie rozvojových projektov
Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladá sa

Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov Zabezpečenie dostatočnej, včasnej a adresnej podpory pre všetkých študentov vysokých škôl
---------------------------------------	--

Názov opatrenia:	20. Podpora digitalizácie vysokého školstva
Trvanie:	2024 – 2026
Stručný opis:	<p>Cieľom opatrenia je inovácia informačných systémov na úrovni jednotlivých vysokých škôl. Pod inováciou informačných systémov sa pritom rozumie nielen úprava alebo rozšírenie existujúcich systémov, ale aj vybudovanie nových systémov (ktoré môžu nahradiť aj pôvodne používané), a to či už na administratívnej úrovni, ako aj na úrovni podporných procesov pre študentov, vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov. Táto inovácia bude musieť zohľadňovať vyššiu mieru automatizácie aktuálnych procesov a taktiež požiadavku na zníženie duplicity úkonov, pričom sa očakáva zásadná eliminácia papierovej administrácie a archivácie dokumentov. Zváži sa tiež podpora digitalizácie vzdelávacieho procesu a inovácia podporných systémov pre podporu kultúry kvality a etiky akademického prostredia (napr. podpora pre odhaľovanie plagiátov, podpora pri riešení výziev súvisiacich s rozvojom umelej inteligencie a jej vplyvu na akademické prostredie a pod.).</p> <p>Zároveň sa zanalyzuje stav informačných systémov ministerstva, respektíve jeho priamo riadených organizácií, v oblasti vysokého školstva a na základe analýzy sa naplánuje a s ohľadom na dostupné zdroje zrealizuje inovácia týchto informačných systémov tak, aby došlo k synergickým efektom pri zbieraní dát týkajúcich sa vysokého školstva (napr. register študentov, register zamestnancov, centrálny register publikačnej/umeleckej činnosti, register vysokých škôl, register študijných programov, informačný systém na podporu uznávania dokladov a pod.) a ich vyhodnocovaní, pričom sa zohľadní možné sprístupnenie štatistických a vecných dát interaktívnym spôsobom širšej odbornej, ale aj všeobecnej verejnosti v súlade s princípmi otvoreného prístupu vo verejnej a štátnej správe.</p> <p>Financovanie tohto opatrenia (teda spôsob financovania, ako aj jeho rozsah s ohľadom na stanovenie objemu zdrojov) bude zabezpečené z dostupných vlastných zdrojov ministerstva, resp. z prostriedkov EÚ určených na rozvoj digitalizácie – v prípade potreby prebehne negociácia s MIRRI SR o možnostiach využitia zdrojov pre oblasť digitalizácie v rámci OP Slovensko, prípadne v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR (komponent 17).</p>
Výstup:	Projekty vysokých škôl na inováciu informačných systémov; analýza inovácie informačných systémov MŠVVŠ SR

Nadväzujúce opatrenia:	Nepredpokladajú sa
Väzba na strategické ciele dokumentu:	Podpora diverzifikácie vysokých škôl vo väzbe na profily a poslania vysokých škôl a štruktúru ich výkonov.
Kondicionalita implementácie opatrenia:	Navýšenie personálnych kapacít o 1 štátnozamestnanecké miesto na útvare ministerstva venujúceho sa vysokému školstvu (momentálne sekcia vysokých škôl) a o 1 štátnozamestnanecké miesto na útvare ministerstva venujúceho sa informačným technológiám (momentálne sekcia informačných technológií).

Zoznam použitých skratiek

CC BY – Creative Commons BY (uved'te autora / pôvod) SA (rovnaké zdieľanie)

CVTI SR – Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky

ESG – Štandardy a smernice pre zabezpečenie kvality v Európskom vysokoškolskom priestore (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area)

EÚ – Európska únia

EUA – Európska univerzitná asociácia (European University Association)

GDPR – Všeobecné nariadenie na ochranu osobných údajov (General Data Protection Regulation)

MIRRI SR – Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky

MŠVVaŠ SR - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

NIVAM – Národný inštitút vzdelávania a mládeže

OP – Operačný program

SAAVŠ – Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo

ŠP – špecifické potreby

UNIPOC – Univerzitné poradenské centrum UPJŠ

VÚDPaP – Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

ZPP – Zariadenie poradenstva a prevencie